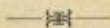

Anton Križanec (Križanec).

Popevčice milemu narodu.

Anton Hribar

Korinjski.

V Celji 1898.

Tiskal Dragotin Hribar.

45221

030005697

Vsebina.

	Stran
Hitite v rod	1

Lirične.

	Stran		Stran
Vsem bratom pozdrav	5	Kraška cvetka	28
Naša pesem	6	Ženin kos	31
Pomagaj nam, premili carl	8	Vabljivi ptič	35
Ne obupaj, Ljubljana bela!	11	Srečni Janko nesrečen	38
Najlepši biser	14	Tihotapčeva žena	41
Umevaš ga le ti	16	Hajduška nevesta	44
Ubogi pevec	20	Pastirček Miha	51
Premclajenje	22	Meta in Jaka	56
Prvi cvetki	24	Vdova	60
Vedni strah	26	Jezik	63
		Kolesarska	69

Balade.

	Stran		Stran
Polh lišček	75	Nočna poroka	101
Sova povražica	80	Vragova nevesta	105
Smrtin jok	83	Kumski romar	109
Groblje	86	Kovačigrajska hči	113
Gomila	90	Ptolomej	116
Dvojni pokop	93	Brata Rajhenburška	120
Povodnji mož	95	Županova hči	123
Morske deklice	98		

Romance.

	Stran			Stran
Nezvnelka	131		Trije svetniki	152
Odkletje	135		Divje deklice	155
Deseti brat	140		Skopuh	159
Zlate sanje	144		Kralj Mena in Bak	162
Huda žena	147		Oglár	164

Junaške.

	Stran			Stran
Zadni knez	181		Boj pri Sisku	194
Usoda Japoda	187		Krški zmaj	197
Boj pri Vogastogradu	190			

Hitite v rod.

Hitite v rod, popevčice, nabrane
Iz bajnih glasov milega naróda,
Saj dobro že ste bratom mojim znane,
Samo zdaj nudi druga vas posoda:
Odičil sem, omilil vas, ogladil,
V nebeški vrt pesništva vas presadil.

Iz tebe sem povzel, kar dam tí, róde,
Povesti mične in resnice zlate,
Kar tvoje bilo, spet naj tvoje bode,
Kar je od bratov, spet naj bo za brate:
Želim pa, narod moj, da moji glasi
Odmevajo veselo v slednji vási.

Želim, da pesmi te do zadnje koč
Dospó, kjer sini so slovenske zemlje,
Od Drave sive do poskočne Soče,

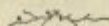
Do skrajne meje, ki naš dom objemlje :
Triglavska naj odmeva jih planina,
Gorice ljubke, ki dajó nam vina.

Sprejmite torej pesmi, bratje moji,
To pel sem še v življenja mladem cveti,
V mladosti čile zdravi, krepki hoji,
Ko z jasnim okom zrl sem še po sveti,
Ko ni me še prepričala prevara,
Da svet resnice slušati ne mara.

Mladina, tebi jih najpreje nudim ;
Vesela si, da bodeš veselejša ;
I jaz sem bil — zdaj v resnosti se trudim :
Od rádoti resnoba je močnejša.
Saj nikdo ceniti ne zna resnobe,
Kdor ceniti ni znal veselja dobe.

Naj tebe tudi, starček osiveli
Razveselili pesmic mojih glasi,
Naj bi i tvojo hladno kri ogreli,
Srce in duh ti pomladili včasi :
Saj pesmic mojih naši so glasovi,
Če ravno stari, vendar zmiraj novi.

Tako, moj rod, ponudim ti darilo,
Ni svila svetla, niso solnčni zlati ;
Le pevčevo srce ljubav povilo
Je v kitice, ki v listih teh so brati :
In slednji glas in zlog na strani vsaki
Ljubezni so do tebe, narod, znaki.

Lirične.

Vsem bratom pozdrav.

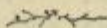
Le šumi, šumi, hladni vir,
Kako ti je lahkoten tir!
Med vrbjem, grivami, čermi
Naprej ti val, naprej hiti.

Rad vprašal bi te, bistri val,
Kam pač hitiš z domačih tal,
Na ptujem posel kak imaš,
Da se ustaviti ne daš?

Oj, virček, če le dalje vreš,
Če, kar naročam ti, umeš,
Naložil bi ti sto povelj,
Izročil sto bi vročih želj.

Oj, koder tečeš šumljajoč,
Spej znance mi pozdravljajoč,
Izroči jim ljubko, srčno,
Pozdravov mojih sto in sto.

Naznanjaj torej, vir lahak,
Ker moj pretežek je korak,
Vsem znancem, v zdravju da živim
In zdravje, srečo njim želim!

Naša pesem.

Koder zlato solnce hodi,
Pesmi pevajo povsodi,
Mesto belo, trg in vas
Gane zvočne pesmi glas:
A lepše, kot je naša pesem,
Nikjer, nikjer še slišal nesem.

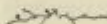
Peva Švicar po planinah
Jasno v jasnih visočinah,
Jeka pesem od pečin
Prosto, kot je Švice sin;
Res lepa je planinska pesem,
A čul od naše lepše nesem.

Čul lombardsko petje glasno
V divnih spevih, milo, jasno,
Ker domovje njih lepó
Vnema k petju jih samó:
A lepše pesmi slišal nesem,
Kot naša je slovenska pesem.

Tudi Oger pesmi poje
In slavi junake svoje
In opeva kras gorá,

Pust tihoto, šum vodâ :
A lepše, kot je naša pesem,
Pri Ogrih slišal peti nesem.

Le ob Kolpi, Krki, Savi,
Le ob Soči, Muri, Dravi,
Čuješ milo pesem vprek,
Naših dedov sladki jek :
Gotovo: kot je naša pesem,
Nikjer, nikjer je slišal nesem.

Pomagaj nam, premili car!

V Ljubljani, dne 7. maja 1895.

Pozdravljen car!

Vsem ljudstvom svojim skrbni oče,
Veselja nam srcé se joče,
Ko k nam prihajaš ljubi car!
Prišel si k nam ob naši sreči,
In zdaj dospeš, ko smo trpeči.
Ljubeči car!

Tolaži nas, oj le tolaži
In milostnega nam se skaži,
Skrbeči naš vladar;
Trpeti ložej bo nezgodo,
Če Ti zreš nas in našo škodo,
Preblagi car!

H komú naj tečemo v nadlogi
Otroci splašeni, ubogi,
Porušen nam je dom in hram,
Podrta naša so svetišča,
In hiše naše so grobišča,
Premili car!

Slovenci zvesti sini Tvoji
Stojimo za-Te v miru, v boji,
Za-Te gori naš srčni plam

Prestol in krono smo branili
Slovenci Ti ob vsaki sili,
Visoki car!

Pa večna slala nam nebesa
Občutno šibo so potresa,
Posuta Krajina leži,
Zdrobljeno nam je stolno mesto
Habsburžanom od vekov zvesto
In Tebi, car!

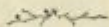
Kedó k vstajenju naj nam migne,
Iz grobelj prašnih zopet dvigne,
Da up naš strti oživi?
Le Tebi, car, je to mogoče,
Da otmeš ljudstvo, ki se joče,
Pomáčaj, car!

Poglej poraženo Ljubljano,
Habsburški kroni v veke vdano,
Kakó ječi obupajóč!
Pač vstala bi iz grobelj rada,
A šibka jo podpira nada,
Naš dragi car!

Pomočkov nimajo pri roci
Slovenci, zvesti Ti otroci,
Na Tvojo upajo pomoč,
Car, ljudstvom svojim skrbni oče,
Oj dvigni nas obupajoče
Otmí nas, car!

Da vstane spet iz podrtine,
Ljubljana Ti iz razvaline,
Da hči Ti prerojena bo ;
Da zopet bi Ljubljana bela
Iz grobelj vnovič Ti pricvela,
Oprí jo, car!

Čuj, v širni svet se dnès razlega
Slovencev verna Ti prisega,
Udano klanjajo glavó ;
In bolj Ti bo Ljubljana zvesta
Poslej, kot druga Tvoja mesta
Naš mili car!

Ne obupuj, Ljubljana bela!

Velikonočni zvon doni iz line,
Vstajenja Božjega znaneč spomine;
Vstajenje kukavičin glas v prirodi
Oznanja logom, travnikom povsodi:
Vstajenja se i narod naš raduje
In raztrgava spone, upe snuje
Prosvete zlate, srečnih, prostih dnij.

Velikonočni, večni aleluja
Življenje nam in nove upe vzbuja:
Velika noč, nekdanj z močjo potresa
Odrpala nam zaprta si nebesa.
I zadnjič up si diven nam vzbujala;
A divni up je groza spremljevala —
In strašna bila si, velika noč!

Slovenije oko, Ljubljana bela,
Kako je vihra ná-te prihrumela,
Podzemeljski vihar, potresa sila
Zidovje v razvaline ti zdrobila!
In strta si, Slovenije kraljica,
Poražena so tvoja zala lica —
In kje ti je divota, kje je kras?

Ihtěč je plakal prerok Jeremija,
Ko Sijon strla vražja hudobija;
I jaz ob razvalini tvoji plakam,
Potòk solzá na groblje ti pretákam.
Oj bila si, Ljubljana, bila zala,
Nesrečna zdaj, kot vdova si postala —
In vdovi bedni tolažila ni.

Divjali kdaj so ognji in požarji,
Vode, potresi in vojská viharji,
Ljubljana bela, silne že nezgode,
Stoterne že si pretrpela škode:
A v zadnji si nezgodi preveliki
Pustošena v najlepši svoji diki —
In kdo ti k vstanku roko dal bo, kdo?

Zemljá slovenskih biser in kraljica,
Okó in cvet in modra vladarica,
Na-té smo vedno upnim okom zrli,
S teboj živeli radostni in — mrli.
Ti bila si ponos nam, bila slava,
In v té so srca upala zvedava:
Sedaj je proč, naš zlati up je strt.

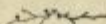
Sinovi brhki, zale hčere tvoje
Upálih lic so in mrliške boje.
Proseče solzna dvigajo očesa,
Sklepáje róke — vzdihajo v nebesa,
Ker ulice otrokom so zaprte,
In izbice mirú so v prahu — strte.
In vse beži, zavetja si išoč.

Ljubljana bela, vdova osamljena,
Potrta sama, krona ti zdrobljena,
Porušen prestol, strto žezlo zlato,
Zdrobljeno krilo tvoje je bogato.
Bežé od tebe zvesti tvoji sluge,
Bežé v zavetje v ptuje kraje druge,
Obupno sama ti v prihodnost zreš.

Ljubljana, oj nesrečnica velika,
Ne obupuj, ti naš ponos in dika,
Otroci i v nezgodi so ti vdani,
Zaupaj Vanj, ki ima zemljo v dlani;
Še ná-te skrbno večna zró nebesa,
In če pusté, da zemlja se pretresa,
Krotiti znajo tudi skrivno moč.

Če nad teboj nebó se je stemnilo,
In če osrčje zemlje tebi se zgrozilo,
Če zrušila naš Sijon in svetišče
Nevidna sila, zmela te v grobišče:
Ne obupuj mi, saj iz podrtije
Navadoma življenje zaljšé klije,
I Sijon bo slovenski zopet vstal.

Slovenci vrli, verno se sklenimo,
Ljubljani beli na pomoč hitímo.
Nje blagor in obstoj je v naši roci,
Če mati žije, žijejo otroci.
Na nebu pa nam večni Bog pomozi,
Da rod slovenski ne pogine v grozi,
Mar da živi, in te spozna, o Bog!

Najlepši biser.

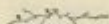
Naš skrbni oče mili car,
Visok, mogočen si vladar.
Deset rodov ti speva slavo,
Devetnajst kron ti diči glavo,
Devetnajst kron demántnih, zlatih,
In polnih biserov bogatih;
Najlepši biser, car naš vrli,
Nedavno smo v Ljubljani zrli,
In ta, o car, solzé so tvoje,
Ki točiš jih za ljudstvo svoje.

Zgodilo se velíko nóč,
Da je prišla potresna móč,
Pustošila Ljubljano belo,
In strla nam jo skoraj celo.
Nesrečnim bilo ni tolažbe,
Obupnim bilo ni oblažbe.
Po oni toge-polni nóči,
Ni bilo, ni je nam pomoči.
Ti spomnil, car, si se národa,
Ki ga zadela je nezgóda.

Car, videl si nesreče kraj,
Pomiloval si nas tedaj,
Pomiloval in jokál z nami,
Pomiloval si nas s solzami.

Tedaj smo videli otroci
Najlepši biser v Tvojem oci.
Nesrečni — v radosti smo mrli,
Ko Tebe, car, smo v solzah zrlí.
Saj najsvetlejši, najbolj dragi
Tvoj biser sólza je, car blagi.

Visoki Oče, Večni Bog,
Ko osrečuješ zemlje krog,
Ohranjaj, čuvaj nam cesarja,
Osrečaj milega vladarja.
Najlepša krona carja venčaj,
In blagodejno mu obsenčaj
Naróde vse dvokrili orel,
Da slednji národ zanj bo gorel.
Mi pa za biser — solze zlate,
Mi kri, o car, darimo za-Te.

Umevaš ga le ti.

Po svetu hodi pevec mlad,
Kot pevec sedem let;
Pohaja selo, trg in grad,
Opeva divni svet.

Opeva višnjevo nebó,
Zvezdovja čarni kras
In mesec, solnce ž njim zlató,
Čveterni letni čas.

Vihar opeva in oblak,
In točo, dež in sneg;
Opeva zoro, jutro, mrak
In mraz, ki beli breg.

Opeva reko, potok, vir,
Doline in goré,
Opeva loze senčni mir,
Gradove in cerkvé.

Opeva milo petje ptic,
Jelenov, srn prostost;
Opeva nežni cvet cvetlic,
Pastirjev veselóst.

Opeva kras svetovnih mest,
Bogastvo vseh držav,
In vožnjo bark, železnih cest,
Bistrost učenih glav.

Ljubav opeva mladih dev,
Lepoto, vzorno rast;
Nesrečo zapeljanih rev,
Poštenih srečo, čast.

Iz javorjevega lesa
So gosli, drenov lok,
Iz čreva strune in srebra,
In glas kot rajski zvok.

In godbo spremlja jasni spev,
Da čara srcem sluh;
In godbi, spevu je odmev,
Kot pel bi nebni duh.

Nekoč pa ide pevec sam
Med drevjem skozi gaj;
Premišlja, kod bi šel in kam,
In kaj še pel bi naj.

Ob poti znamenje stoji,
Bršlin ga krije, mah;
Mladenič vanj uprè oči,
Nakrat obstane plah.

Podobo tu je umetnik
Na zid narisal bil,
Pod Mater Božjo v spomenik
Je to zapisal bil:

«Kdorkoli si, ki mimo speš,
Ostani malo tú,
Da Materi srce odpreš,
Ki čaka te domu».

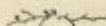
Stoji mladenič, gleda nem,
Koleno se šibi,
Poklekne v prah: «Zdaj dobro vem,
Kaj v srcu me teži».

Po sili seže v strune prst,
Srce vzkipi iz mej,
Iz strun in grla glas mu čvrst
Doni, kot nikdar prej.

«Oprosti Mati, večni Sin,
Da svet me zvabil bil!
Kreposti vajinih, vrlin,
Do zdaj sem zabil bil.

Kar sem zamudil bil poprej,
Zdaj peti hočem to,
In tvojo slavo bom odslej
Proslavljal le samó.

Saj pevca svetno ne umè
Umevaš ga leti,
Zato se ti srce odpré,
Da v tebi se vmirí.»

Ubogi pevec.

Dá, mnogo pel sem — zdaj se čudim,
Ko zrem v minulost zatopljen,
Kakó, da še se s petjem trudim,
Saj méni záme se nobèn.

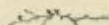
Ljubav sem v dnu srca zajemal,
Izlival sem jo v sladek spev,
A kdo se je za to zavzemal,
Kar srca mojega je gnev?

Modrosti svoje zadnje kote
Prebrskal sem in uk delil,
A narod misli, da so zmote,
Kar s potnim čelom sem rodil,

Pač karal sem napák napake,
O lepem, blagem le sem pel;
Komú so mari pesmi take?
Ni hotel — ali ni umél.

Ljubezen, slogo, mir oznanjal,
Jedinost, bratsko sem srcé;
Pa ménijo, da sem le sanjal,
Teh glasov čuti ne hoté.

Izpregel bom te, pegaz bedni
In tebi, vila, dal slovó:
Kedó bi živel v skrbi vedni
In mučil si zastonj glavó!

Premlajenje.

Odevaj zemljo beli sneg,
Naj spi pod tabo dol in breg,
Zaspi polje naj tudi,
Ki se po leti trudi.

Ko peval bode spet strnad,
Pa kraljevala bo pomlad,
In sneg se bode tajal
In zemljico premlajal.

Oj, kaj ti, zemlja, mara se,
Ko lice ti postara se,
Pa snežec te pokrije,
In premladi, omije.

Jeseni stara ležeš spát,
Ko mine kras poljá in trát;
Pa stara je navada:
Pomlad si zopet mlada.

A meni pa, ko mine noč,
Gubi se čilost, peša moč.
In udje moji starji
Po zimskem so viharji.

Enkrāt pa bode hud poraz
Prišel na me, me stresel mraz.
Ne sneg, prsti gomila
V grobovji me bo krila.

Pod to gomilo spaval bom,
Pod njo se premlajaval bom:
In moje premlajenje
Ne bo v smrt, ne: v življenje.

Prvi cvetki.

Pozdravljena cvetlica,
Ki prva kažeš lica
Cvetoča iz povoj;
Gorák ti vetrič veje,
In solnčece te greje,
Nič mraza se ne boj!

Ti naša stara znanka,
Pomládi si poslanka,
Oznanjaš srečne dni;
Vse, vse te ima rado,
Nabira staro, mlado
In v šopek te želi.

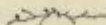
Ko mnogi pevec poje,
Slaveč krasote tvoje,
Naj te i jaz slavim;
Da mnogo še poletje
Vonjál bi tvoje cvetje:
Le tó si še želim.

Pa vigred bo minula,
In ti se boš osula
In zgrudila se v prah;

Pa iskrico življenja,
Kal novega vstajenja
Ogreval bo ti mah.

In kadar, cvetka, tudi
Teló se moje zgrudi,
O nežna, zala stvar:
Pomlád mi vsako cvéti
Na mojem grobnem sveti,
Ne zabi me nikár.

Ti cvet, nedolžni, drobni,
Ti boš pomnik mi grobni,
Saj drugega ne bó;
Na grobu boš cvetela
In od zemljé dehtela,
Kjer spal bom jaz pod njó.

Vedni strah.

Ko zrem pomladi nežni cvet,
Srce se vzradostuje;
V tej radosti pa se bojim,
Da cvet mi kdo poruje.

Ko čujem peti ptičico
Pomlad oznanjujočo,
Bojim se, da se ulovi
V zadrigo zevajočo.

Ko žuboreči gledam vir,
Veselje me navdaja;
A virček brzo mi naprej
Šumlja iz tega kraja.

Polje nalito, klas rumén
Sto nád mi v srce vliva;
Pa zbira že se vrh nebá
Nevihta pogubljiva.

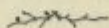
Veselo gledam na raván,
Kjer pase deček čédo;
Pa glej ga volka, kruto zver:
Med ovce plane v sredo.

Zavestno ogledujem hram,
Domovje urejeno ;
A, zvon naznanja mi požar,
Da vse bo vpepeljeno.

Družina srečna, srečen dom,
Roditelja z otroki ;
A čuj, na vrata trka smrt,
Noseč morilo v roki.

Nad čem se pač naj veselim,
Kaj naj me vradostuje,
Ko slednjo nado, slednji up
Sovrag mi ukončuje?

Kaj, če trenutek sem vesel,
In zadovoljen, srečen,
Ko koj za srečo pride strah,
In strah — ta strah je večn.

Kraška cvetka.

Goré, goré, apneno bele,
Kakó vas je premenil čas!
Po vas so šume zelenéle,
Zdaj bivate le tóžen Kras.

Mirnó ste v šume senci spale
Pod listjem, mahom jézer let:
Zdaj bivate le gole skale,
Zelenje proč je, proč je cvet.

Prišlo na vas je ostro jeklo,
Za jeklom burja in naliv;
In jeklo šume je poseklo,
Odnese prst je burja z njiv.

Le jedna cvetka še poganja,
Kjer v razpoklinah prst dobí;
In ta o krásu Krása sanja,
Ki krásil ga je svoje dni.

Te cvetke drobne cvet je moder,
Nič ne vonjá to cvetje s skal;
In ni ljubimca od nikoder,
Da v šopek cvetje bi si bral.

Zató stoji ta cvet samotno
Čez pomlad, leto, do zime,
Molče, misleče in tihočno,
Le stare bajke ga budé.

Po ostrih rtih in pečinah
In po prepadih in čeréh
In po planótah in kotlínah
Preveva dih ob nekih dneh;

In stara pesem že utihla
Na úho cvetki pridoni,
In predno cvetka je usihla,
Spev čuje mnog iz davnih dni:

Kakó junaški so Japódi
Pred Rimcem dom branili svoj,
Kako so rimski carji todi
Vodili v boj za rojem roj.

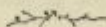
Kako Slovenec je bogovom
Tu palil kres in stavil hram;
Kako izročal je sinovom,
Kar od pradedov znal je sam.

Kakó je pevec kdaj sedéval
Po brdih v senci, po vrhéh;
Kako je sladko brenkal, peval
O slavnih dedih in možéh.

Da kdaj po gorah teh so vile
Koló plesále, vrele v ples,
Junake s pesmimi vabile
V goščavo senčnatih dreves.

In ko jelenov so krdéla
V goščavah pasla se plašnó,
Kakó da lovčeva jih strela
Zalezovala je skrbnó.

O zdaj pa, cvetka v skalni jasi,
Si sama, slušaš davni spev;
«Oj kje ste Krása krásni časi?»
Je glasov tvojih tih odmev.

Ženin kos.

Sedi na veji črni kos,
Otožen nič ne poje;
In suče klun in viha nos,
Premišlja stanje svoje.

«Pomlad je tu, družice ni,
Ženiti se bo treba;
Kje boljša druga se dobi,
Ne znam, uboga beba.

Že dvakrat drugo sem dobil
Pri našem črnem rodu,
Mladiče dvakrat sem valil,
Pa niso mi po godu.

Saj oče vsak, ki kaj umé,
Za to se prizadeva,
Da sin zna več kot oče vé,
Da hčerka lepše peva.

Roditelj vsak, če ni lenuh,
Življenje zboljša deci,
Da deca slajši ima kruh,
Da v čedni je obleci.

Mladič moj vsak je bore kos;
Res žolte dam jim klune,
A vsak je v črni suknji, bos,
Ubira iste strune.

Drugje dobiti drugo čem
Med rodом plemenitim,
Dobiti si zaslugo čem
Z zaródom ukovitim.»

Kos dvigne krila, snubit gré
Leteč z visoke hoje,
K sosedu pride do vežé,
Kjer pisane so šoje:

«Sosedovi, jaz ženim se,
Kar dajte mi nevesto!
Za doto nič ne menim se,
Da le dobim si zvesto.»

«O kaj si zmisliš, črni kos,
Mi smo gosposki ptiči;
Ti pa preprost si, črn in bos,
Ti ženi se z vrabíči!»

Kos stresne perje, odleti
Med dolgorepe srake;
Tu snubstvo svoje ponovi,
Pa čuje spet jednake:

«Naš plemeniti sračji rod
Da ženil bi se s kosi — ?
Sirota kos je, ni gospod,
Le črno suknjo nosi.»

Kos išče druge še drugod
Pri detalu, pri žolni:
A kosa smešijo povsod
Napuha ptiči polni.

In kos oplete cel okraj,
Po drugi povprašuje;
Ko vrne se v domači gaj,
Tu slavca peti čuje.

Gre k njemu: «Slavec, kaj povem:
Že dolgo iščem druge,
A sosed slednji mi je nem,
Stori mi ne usluge.

Že plete gnezdo slednji ptič,
In že valijo mlade:
Jedino jaz sem še samič,
Da združim se, ni nade.

Daj hčer mi svojo, kume ti,
Da jedno vsaj dosežem;
Če plemenite ni krvi,
Vsaj pevce boljše zležem!»

«Za plemstvo nisi, sosed moj,
Ne zate šoje, srake;
Sicer ne bo pel zarod tvoj,
Potomci bodo spake.

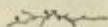
Zelena suknja zate ni,
Ne bele, sive baže,
Kos bodi črn in bos, kot ti,
In poj, kar Stvarnik kaže.

Ne plemenit je pevec tak,
Ki išče plemstva v krvi,
Ker plemič, kos, je pevec vsak,
In pevec — plemič prvi.

Domá se ženi, sosed moj,
V domačem črnem rodu!
Kot oče te učil, zapoj,
In vsem bo to po godu!»

Na hojo sivo kos zleti,
Zažvižga in zapoje:
Družica brž se mu zglesi:
Odpoje z veje svoje.

Zdaj plete gnezdo črni par
In si udano služi,
Ker pametna je slednja stvar,
Ki s svojimi se druží.

Vabljivi ptič.

V deželi srečni svoje dni
Prebival sem vesel,
Pa pisan ptič mi prileti,
Da s sabo bi me vzel:

Opeval mi je kras svetá,
Lepoto pravil mest,
Opeval mi je blišč morjá
In tok železnih cest.

Prepeval je: Z menoj, z menoj!
In jaz se poslovim;
Pojoč me véde ptič s seboj,
Jaz slepo mu sledim.

Poletel ptič je v tamen gaj,
Z drevesa na drevó,
Pojoč mi, da me vodi v raj,
A res ni bilo to.

Izvabil me je na goré,
Frčoč š čerí na čér;
A sreče našlo ni srcé
Na gorah tu nikjér.

Z gorá sem zrl poljé ravnó,
Na polju cvet in sad,
A izpolnilo polje to
Ni srcu vročih nad.

Železno cesto sem zazrl
In voz ognjenih kril,
Mordà bo ta mi pot odprl,
Kjer srečo bi dobil?

Železni voz naprej drdrá,
In jaz se vozim ž njim,
V dežele, mesta me peljá,
A sreče ne dobim.

Privabil me je do morjá
Vabljivi sreče ptič;
Srcé pa moje še ne zna
O sladki sreči nič.

Še dvigne krila ptič pojoč:
Za máno čez morjé,
Tam našlo srečo jih tisoč
In tebi jo dadé.

In vkrcam se na parobrod;
Ptič poje: Le naprej!
Odplôvi ladja brž od tod
Do onostranih mej!

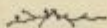
V naročje ladja se spusti
Nezmernega morjá,
Usodo vetru izroči,
Za srečo odvesla.

In onkraj morja kot doma
Goré so in poljé,
In ptič me vabi, kakor zna,
In bega mi srce.

O kje si, sreče dragi dom?
Moj ptič me le slepi,
Več ni krepiti upov s kom,
Nikjer je sreče ni . . .

Nazaj, nazaj, domú, domú,
V deželo mladih dnij!
A čolna ni in ni mostú,
Ni poti, ni brvi . . .

Le sen, ko pride temna noč,
Povêde me nazaj,
Po kratkem snu pa tajna moč
Spet sreče strè mi slaj.

Srečni Janko nesrečen.

V mladosti Janko služiti gré
Načrtov poln in nad:
«Poprej ne jenjam od službe,
Da si prislužim grad.

Služeval bom in slušal bom,
Kar htel bo gospodar,
Do boljših služb poskušal bom
In čuval bom denar.

In ko denarja bo dovolj,
Pa kupim si gradič,
Potem za svet se brigam bolj,
Prej zanj ne maram nič.

In mlado ženko bom dobil
In v grad jo bodem vël,
Ž njo v krasnih sobah vince pil,
Pečene piške jël.

In slugam ukazaval bom,
Imel bom voz krasán,
Z ženo se prepeljal bom
Na sprehod dan na dan.

In če mi Bog bo dece dal
Bom čuval ta zaklad,
V kreposti uril zarod mal
Imel ga srčno rad.

In srečen bodem tisočkrat,
Da nihče ne takó,
Ko bom grajščak, ko bom bogát —
Da skoraj bi biló!»

In Janko služi mnogo let,
Pošten naprej, naprej,
Prav nič ne briga se za svet,
Da srečen bil bi slej.

Stotak nalaga na stotak,
Denar se mu množi,
Naraste kmalu tisočak,
In ta se podvoji . . .

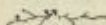
Na dražbi kupi Janko grad
Za desetakov sto,
A Janko star je, ni več mlad —
Pa žéni se na to.

Ni Janko sam, ni hlapec več,
Sedaj je on grajščak ;
Več ni pohleven in boječ,
Sedaj je on veljak.

In ima ženo, ima kruh,
In vino in gradič,
Pokorne sluge vse na sluh,
Res mu ne manjka nič.

Pa zakon je neskrižen ta:
Gosposka — prosta kri,
On star je — mlada je gospá —
Ljubezni prave ni.

Kaj če bogastvo, grad in kras,
Če srce krvaví?
In Janko srečen kot tačas,
Ko služil je — zdaj ni!

Tihotapčeva žena.

Ščinkovec crčinka,
Sneg pa naletuje;
Mati čuva sinka,
Prede in vzdihuje.

Gladko nit so snuli
Včasih njeni prsti,
Vozel zdaj grmul
K vozlu se po vrsti.

Solza ji pritaka,
Teče ji po lici,
V rokah nit namaka
Žalostni predici.

Sinček pa igra se,
Steče mami v krilo,
Ljubko nasmehlja se
In jo vpraša milo:

«Mama dobra mama!
Kdaj pa pride ata?
Več ne bo ga k nama!
Dobra mama zlata?»

In kolo zastane
Materi predici,
Solza njena kane
Sinčku na ročici:

«Daleč ata doli
Šel je v Turke črne.
Tonček, pridno moli,
Da se ata vrne!»

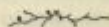
Steče Tonček mali
Zopet k igri svoji;
Mater pa napali
Ljutejši so boji.

Sama dé pri sebi:
«Kaj, da toli časa,
Moj soprog, o tebi
Duha ni, ne glasa?»

Tihotapsko nosil
Več ne boš tobaka,
Rajši bodeš prosil . . . »
Mati tiho plaka.

Ščinkovec crčinka,
Sneg pa naletuje;
Mati čuva sinka,
Prede in vzdihuje.

Žêni na vreteno
Gladka nit se zbira,
Možu prestreljeno
Zdaj srcé umira.

Hajduška nevesta.

Katica vesela
Sedem zim je prela;
Prejo je motala,
V platno jo je tkala;
Platno je belila,
Delala si krila;
Pa še je ostalo
Platna jej ne malo.

Niti njene preje
Znatno so močnejše,
Kot predó predice,
Njene sovrstnice.
Katica si platno
Tka močnejše zdatno,
Kot tik Kolpe struge
Tkajo platno druge.

Ko stojé ob Kolpi
V mnogobrojni tolpi
Deklice in žene
In peró si štrene,
Katica se tudi
S prejo, s platnom trudi,
A zavistno gleda
Vsaka jo soseda.

Ko gre v praznik k maši,
Zró jo bogataši:
V zastorju platnenem,
In v opleču njenem,
V róbači so zobčki
In nabrani robčki,
Čarape na nogah
Vse so v zlatih progah.

Kadar mine maša,
Mnog snubač jo vpraša:
Ona dé ponosno,
Trdo, neizprosno:
«Kaj so meni mari
Snubci v naši fari;
Grajskega snubača
Čakam, ne berača.»

Kate k oknu seda
In čez Kolpo gleda,
Kdaj dospó Hrvati
Snubit jo bogati.
A pri tem vse v eno
Suče se vreteno
Katici v desnici,
Nitka pa v levici.

Kar zazrè na reki
Brode: «Kdo so neki
Lepi ti junaki,
Vrli korenjaki?

Niso pač domači!
Kaj če so snubači?»
V kotu male hiše
Mizo brž pobriše,

K njej dospó možaki,
Štirje so junaki
V viteški obleki,
Kdo, odkod so neki?
Brž po vino teče,
Kókota jim speče.
Ko gostí junake,
Misli ima take:

«Ali so junaki
Viteški Bošnjaki?
Ogrski huzarji?
Hrabri Graničarji?
Ali kdo bi bili
Ti junaki čili — ?»
Da se pa ne vara,
Brzo jih pobara:

«He, junaki lepi,
Kakovi so sklepi
Tú sem vas prignali
K moji koči mali?»
Družba vsa mu migne:
Naj mladenič dvigne,
Naj se podivani
Tam na mize strani:

«V Bosni mi globoki
Grad stoji visoki,
Ondi stara mama
Z mano biva sama;
Ona je želela,
Ona mi velela,
Naj dobim nevesto,
Družico si zvesto.

Došel je čez meje
Glas od tvoje preje,
Da je platno tvoje
Lepe bele boje,
In da vse prekaša,
Kar dekleta vaša
Tu si ga natkajo,
V doto ga imajo.

Čul sem o imenju
Tvojem bogatenju;
Čul o tvojih zlatih,
Krilih prebogatih;
Čul sem o miloti
Tvoji in lepoti —
Ni mi dala mati,
Več doma ostati.

Nima kdo ji presti,
Moram te dovesti;
Mati in grajščina
Nima me za sina,

Če ne vedem zvesto
Sabo te nevesto —
Nudbe nimaš bolje!
Vôli proste volje! » » —

Katica vesela,
Kaj da bi začela
Sama nič ne znade,
Brž roko mu dade:
Prstane zmenita
In se zaročita.
In potem so pili,
Noč se vso gostili . . .

Ko že kokot poje,
Ženin druge svoje
Spomni brž k odhodu,
Dol znesó naj k brodu,
Kar nevesta vzeti,
Sabo če imeti
Platna in perila,
Vsa najlepša krila.

Katica pa teka,
Kot jej ženin reka,
Shrambe vse odpira,
Zlate ven pobira;
Platno lepo belo
Nosijo pod selo
Ženinovi drugi
K brodu, h Kolpe strugi.

Brod stoji ob strani,
Kjer možje so zbrani,
Platno in slanina,
Sode tri je vina,
Skrinj devet perila,
Vsa najlepša krila,
Vsi rumeni zlati
V torbah so med svati.

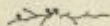
Ženin brod odveže,
Drugi v roko seže:
«Tu po travi hodi
Gor in dol ob vîdi!
V drugo priveslamo,
Da te odpeljamo:
Danes v taki gneči
Bila bi ko v ječi.»

Katica zdaj tod
Gor in dol mi hodi,
Čaka, da jo veslo
V drugo bo odneslo:
Sanja o poroki,
Raja že v snuboki.
Sanja o sobanah,
Grajskih že dvoranah.

Ko si to ustvarja,
Sije dneva zarja;
Ženin pa čez strugo
Kliče svojo drugo:

«Katica, ne plakaj,
Name nič ne čakaj!
Mi smo zviti čuki,
Bosenski hajduki!» — —

Kate pade v travo,
Prime se za glavo,
Britko, britko joče:
«Je li to mogoče!» —
Kate hodi k maši,
Zró jo bogataši;
A nikdo ne bara,
Če ga v zakon mara? —

Pastirček Miha.

Mladi Miha goni
V travnate livade
Past ovčice bele,
Past rogate čade.

Tam pri čedi skače,
Vrišče in prepeva,
Da goščava gorska,
Breg in dol odmeva.

Veseli se Miha,
Ž njim priroda cela;
Miha poskakuje,
Jagnjeta ž njim bela . . .

V vas prinese kramar
Raznovrstne robe:
Nože, gombe, škarje,
Pisane podobe.

Miha pa ugleda
Trombo vmes rumeno,
Vleče ga in miče,
Rad bi kupil eno.

A denarja nima,
Šli so z doma mati;
In mordà bi tudi
Ne hoteli dati.

Pa pastirček Miha
Bistra je glavica,
Ve, kje strica Vida
Polna je mošnjica.

Kupi mladi Miha
Trombo si rumeno,
Čedo žene v loko
Travnato, zeleno.

Pase, pase Miha
Trobi, trobi v doli,
Da doni po dragah
Trombe glas okoli.

Pa utihne Miha
In posluša ptiče: —
«Tat! tat! tat!» mu vrana
Z vrha smreke kliče.

«Čak, čak, čak!» ga kara
Srakoper na plôti;
«Vid, Vid, Vid!» pa z gabra
Brglez se ga lôti.

«Strah!» kriči mu šoja,
Ker je vzel petice;
«Pet petic!» pojo mu
V žitu prepelice.

Vsi vedo že, Miha,
Kaj se je zgodilo;
Še kobilar kliče:
«Bilo je obilo!»

Vse ti oponaša,
Ne le ptice v zraki;
Čuj še menki, žabe
Karajo te v mlaki:

«Vrag, vrag, vrag!» ti prva,
«Nuj, nuj!» druga kvaka,
«Lé ga, lé ga!» tretja —
Zmerja te vsa mlaka,

Pribrenči mu brencelj:
«Beži, beži, beži!»
Miha, kaj pomišljaš?
Kar domu jo vreži!

Kjer pod grmom v listji
Suhem zašepeče,
Dé ubogi Miha:
Kače so prezeče.

Kar na pašo goni,
Ni bil plašen Miha,
Danes pa od straha
Revež komaj diha.

Ko domu gre v mraku,
Zdaj je pa najhuje:
Miha nočne sove
V goščevji začuje.

«U-huhul!» se sova,
«Vjem te, vjem te!» dere;
In naprej od čede
Miha jo ubere.

«Miha, kaj se kisaš?»
«Kje žival je naša?»
Mati pozvedava,
Striček ga povpraša.

«Mati, danes ptice
Vse so grozo pele;
Sove pa so vpile,
Da me bodo vjele —

Kramar je prodajal
Trombe, ljubi striček,
Jaz pa grem, ukradem
Skrivno tvoj mošnjiček;

Trombo to-le kupim,
Trobim ž njo na paši,
Pa žival že slednja
Zmerja me in straši.

Prosim te, odpusti
Greh mi, ljubi striček,
Nikdar več ne bodem
Segal v tvoj mošnjček!»

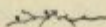
«Kaj? Denar si kradel,
Miha, iz mošnjice?
Dobro, da te niso
Oključale ptice!

Glej, da več ne vzameš,
Da ne bodo pele
Ptice še groznejše,
Sove te pa vjele!»

* * *

Mladi Miha goni
V travnate livade
Past ovčice bele,
Past rogate čade.

Trobi, vrišče Miha,
Hrib in dol odmeva —
Groze mu nobena
Ptica več ne peva.

Meta in Jaka.

Res ga ni dekleta,
Kot je naša Meta;
Hiši in družini
Sama gospodinji:
V osemnajstem letu
Komaj je na svetu,
Modra in poštena,
Kot ni vsaka žena,
Pametna, previdna,
Kakor ura pridna;
Umna je pri delu,
Kot nobena v selu.
Zmerom sama kuha.
Sama speče kruha;
Preskrbi živino,
Krmi perutnino,
In poletje celo
Odkazuje delo;
Tudi sama v polji
Dela vsem po volji.
Slušajo jo radi,
Ona se ne jadi.
Res ga ni dekleta,
Kot je naša Meta.

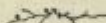
Pa je lepa tudi,
Da se vse jej čudi:
Lica nje rudeča
Daleč so sloveča,
Bistri nje očesi,
Vzorna vzrast v telesi,
Čilost in brhkota
Njenega života,
Nje smehljaji sladki,
Njeni glasi gladki:
Kdor jo zre in čuje,
Vsak jo občuduje.
Meta je pobožna,
S svojimi je složna;
Vedno rada moli
V cerkvi v prvem stoli;
Nič se ne ozira,
Knjižico prebira,
Prva v cerkev pride,
Zadnja ven odide.
In kar z lece čuje,
To pripoveduje;
Grdega z dekliči
Nič ne besediči.

Meta, duša zlata
Deva je bogata;
Lepa bode vsota
Meti naši dota;
Tudi njena bala
Baš ne bode mala.

Sosed in soseda
Vse za Meto gleda.
Mnoga mati rada
Bi, da njih je mlada;
Vse ti pozveduje
In o njej vprašuje.
Mnogo se jih glasi
Iz domače vási,
Mnogi Meto ljubi,
Prosi jo in snubi,
Meta nič ne deje,
Snubcem se le smeje,
Z vinom jim postreže,
Kruha jim odreže. —
Jeden le ne vpraša —
Bog zna kaj odlaša —;
Bog zna, kaj da čaka
Ta sosedov Jaka?

Ni ga korenjaka,
Kot sosedov Jaka;
Priden, pridobiten,
Pameten, nič siten;
Zmerom gre veselo
Z dela in na delo;
Zjutraj zgodaj vstaja,
Zvečer ne pohaja,
Ni mu mar plesišče,
Krčma, igrališče;
Prav denar obrača,
Le potrebno plača;

Pot pozna najbolje
V cerkev in na polje.
Jaka ni ubožen,
Tudi ne premožen;
Jaka pridno dela,
In dovolj je jela.
Toda pridni Jaka
Šel je za vojaka . . .
Pride spet jeseni,
Da na dom se ženi . . .
Saj izbrana, Jaka,
Meta nate čaka.

Vdova.

Bil svojedobno je nekje
V zakonu srečen pár,
Kot jedno bili srci dvě,
Ljubeči se vsikdár.

A čuden je usode meč,
Da trga in morí,
Kjer vidi, da ljubav preveč
V ljubimcih plamení.

Presrečni ženi blede smrt
Pobere jej možá,
In srečni zakon je razdrt,
In strt je slaj srcá . . .

Kedó popisal bi gorjé,
Ki vdovo mlado trè;
Kedó seštel bi vse solzé,
Ki v njih srcé jej mrè?

Pokleka tje na novi grob
In sklepa tam roké,
Utrgati se v njej če drob,
In puli si lasé:

«Oh on, ki ga ljubila sem,
Je sred mrljiških vrst,
Prerano ga zgubila sem,
Zdaj krije mi ga prst.

Oj, tega več na svetu ni,
Da mislila bi nanj,
Da bi premotil mi oči,
Da marala bi zanj!»

Utešiti ni vdove moč,
Poskusi so zaman,
Vzdihuje, tarna noč na noč
In joče dan na dán . . .

A pevec je nekje sloveč,
Ki sladko peti zna,
On scelil že je s petjem več
Skelečih ran srcá.

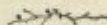
Nesrečna vdova tudi gré:
«Ozdravi me, poét!
Potrla toga je srcé,
Umrli je zame svet.

Umrli mi mož — umrlo vsè —
Ž njim bil je sladek raj,
Brez njega pa me peklo žgè;
Imaš li leka kaj?»

«Sirota to je huda bol,
Zdaj zate leka ni;
A pridi mi čez leta pol,
Morda se kje dobi!»

Obupno vdova ide proč,
Solzeč se in ihteč —
Ostane pevec čakajoč
Pol leta, malo več . . .

Ne čakaj vdove več, poét,
Že zdravo je srcé;
Če ti ne zlečiš, zleči svet —
Glej, od poroke gré! . . .

Jezik.

Bogat je Jedelrad baron,
Stotisoče premore kron;
Zato si kuharja dobi,
Ki Kuhalrad se mu veli.
Ko kuharja sprejmó na gradú,
Takój barón dé Kuhalrádu:

«Da znal obseg bom tvojih ved,
Pripravi mi najboljšo jed!
Porabi um, kar znaš in veš,
Drugač služiti mi ne smeš.
Pač treba ni, da je obilo,
Da le izbornó je kosilo.»

Na naslonjač barón gre leč,
Molčé pa Kuhalrad pred peč,
In dolgo svojih ved zaklad
Prerešetava Kuhalrad,
Dobí nato v govejski glavi
Še jezik cel in ga pristavi.

Ko bije póldne grajski zvon,
Gre k mizi Jedelrad baron;
Ko Kuhalrad donese jed,
Pa Jedelrad prične obed.

Kako pa se barón začudi,
Ko Kuhalrad mu jezik nudi.

«Po kaj napravljaš to mi jed?
To pač najboljši ni obed;
To jed že slednji kmet imá,
Če le zakolje kaj domá.
To slabi name so utisi,
Ti, Kuhalrad, pač zame nisi!»

«Potrpi, Jedelrad, z menoj,
Najboljša jed je pred teboj.
Pomisli jezik le samó,
Pritrdil boš, da res je tó,
In kar na mizo se donaša,
Za prvo jezik se proglašá.

Da jezik druží zemski rod,
Pokazal v Bablu je Gospod:
Ko stolp je rod graditi jel,
Gospod jim drugo je napel:
In s tem je Babilonce kaznil,
Da jim jezike je oplaznil.

Pač jezik je sloveča jed,
Ker je podpôra naših ved,
Barón, jezikova prostost
Podpira slednjo učenost,
In kdor očitno kaj predava,
Kaj brez jezika če mu glava?

Demosten bil je mož učen,
A jezik bil mu je skažen:
Govornika ga svet slavil,
Ko jezik se mu je odvil.
Človeku skaza je velika,
Če jezik rad se mu zatika.

Prečudno jezik moč imá,
Kedor rabiti prav ga zna.
Zasuče pravdo in prepír,
Iz krutih bojev stvarja mir.
Celó med bojem v abecedi
Se suče jezik vedno v sredi.

Že mnoge smrti je otél,
In drugim križce je pripél;
On pesmi kroži v sladek spev,
Ljubezni srcem neti gnev.
Veliko ž njim jih obogáti,
A treba sukati ga znáti.

Glej, jezik vlada ljud zemljé,
Naródi se mu pokoré;
Z okusom je jedil sodnik,
O vseh slaščicah učenik;
In on, ki modro druge sódi,
Za prvo jed ti danes bodi.»»

«Če jezik je najboljša jed,
Pojedel bom, naj bo, obed.
Zadél si, Kuhalrad, za zdaj,
Še za večerjo skuhaj kaj.

A glej, da boš najslabše skuhal,
Sicer se tod ne boš motuhal.»

Nič Kuhalrad v zadregi ni,
Večerjo brzo pogodi:
Kar kósil si, večerjal boš.
Če tudi me ozmerjal boš.
Kar Kuhalrad pri sebi pravi,
Res jezik za večer pristavi.

«Ná, Jedelrad, prav kot želiš,
Napravim vse ti, kar veliš.
Pripravil sem ti jed nocoj,
Da zadovoljen boš z menoj.
Najboljše se z najslabšim stika —
Pripravil sem ti spet jezika.»»

«Da bès bi te, zakaj takó?»
«Baron, zató, ker prav je tó.
Ker jezik grdih besedij
Najgrša je iz vseh rečij;
Potrè glavé, močné, velike,
Če slabe imajo jezike.

Kriv klanja blizu Termopil
Je Efijaltov jezik bil;
In jezik kačji mir in slaj
Človeštvu vzel je, srečni raj;
Da Krista so na križ pribili,
Jeziki ,križaj ga' so vpili.

Da zginja med sosedi mir,
Da srd rodi se in prepir,
Da kolne v pekel ženo mož,
Da brat nad bratom dviga nož,
Da ječe so in so sódniki,
Tega so krivi le jeziki.

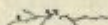
Da zakon mnogim več ni svet,
Zgubljenih toliko deklet,
Da prazna cerkev, božji dvór,
A polna krčma in zapór,
Gospod barón, nikar ne zábi:
To vse storé jeziki slábi.

Zakáj se tisoči solzé?
Prišli ob dobro so imé.
Zakáj je toliko gorjá?
Ker zlobni jezik ga zadá.
Da mnogi nima vsak dan kruha,
To vse strupeni jezik skuha.

Da, jezik je najboljša stvar,
Kdor rabi ga kot božji dar;
A grd je, ako trdi zló,
Da ni nobena stvar takó.
Resnična je in je velika
Jezikov moč in pa razlika. »

Pozorno Jedelrad sedi,
Dokler mu sluga govori.

Ko ta nehá, baron mu dé;
«Potrdim ti besede té;
Ker jezik svet takó zlorabi,
V resnici, jed se ta mi gábi!»

Kolesarska.

Hebó je jáсно, veder dan,
Hoj, bratje, na kolo!
Zdrčimo v daljno, tujo stran
Po bliskovo brhkó;
Le on naj čuva dom in hram,
Ki se ne zna vóziti sam,
Le on ostane naj doma,
Ki zlesti na kolo ne zná,
Hoj, bratje, na kolo!

Naj urno združi moč stopál
In čilost naših nog
Z močjo kolesnih se vijal,
Zasuknimo jih v krog;
Po ravni sméri belih cest
Pojadrajmo do zalih mest,
Drčimo skozi trg in vas,
Če tudi teče znoj od las
Hoj, bratje, na kolo!

Kedo prijetno bolj imá,
Kot jaz, kolesar čvrst,
Gorica, Zagreb sta doma,
Domá sta Beč in Trst:
Kolesce komaj zavrtim,

Že z drugim ljudstvom govorim,
In ko pozdravljam ljudstvo to,
Zanese v drugo me kolo,
Hoj, bratje, na kolo!

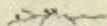
In ogledujem božji svet,
Ravnoto, dol in breg,
V podnebjü južnem večni cvet,
Planinski večni sneg;
Dežele vidim in morjé,
Šumeče reke in vodé,
Vinogradov krasótni čar,
In vidim več, kot zre mornâr,
Hoj, bratje, na kolo!

Saj me ne nosi brzovlak,
Ne vozi parobrod,
Jaz prosto dišem božji zrak,
Kjer vozim se, povsod;
In če mi všečno v desni ni,
Na levo mi kolo zdrčí,
In nič ne klanjam se ljudem,
Jaz kjer čem, kadar hočem grem.
Hoj, bratje, na kolo!

In če zavidajo ljudjé,
In če preti mi kdó,
V zasmeh pokažem jim zobé,
In skočim na koló.
In hladen vetrič me hladi,
In pljuča sveži zrak bistri,

Ter radostno imám srcé,
Da vriskam pojem čez poljé.
Hoj, bratje, na koló!

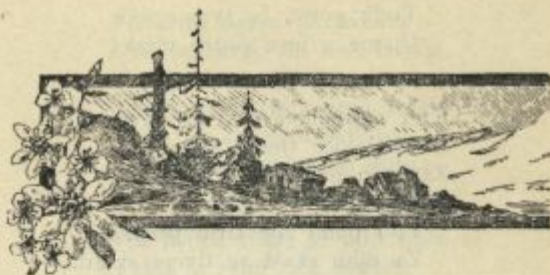
Kočije nimam, nimam konj,
In vozni listkov nè,
S kolesom vozim se zastonj,
In vozim saboj vsè;
Zatorej bratje na koló,
Nebo je jasno in vedró,
Ves svet prezali božji vrt
Last naša je in nam odprt.
Hoj, bratje, na kolo!

Balade.

Polh lišček.

Kako ponosno se dviguje
Košati Planski Vrh v oblake!
Na vse strani si ogleduje
Gorovja kranjskega orjake;
Okrog ga bukovje krasi,
Na vrhu vrsta smrek stoji.

Sèm iz dobrépoljske doline
Stezíca se po klancu vije,
Vrh klanca se gubí v temíne:
Dreves jo gozdnih senca skrije;
Na svit čez uro te hodá
Stezíca zopet pripeljá.

Lehkà pač v gozdu je stopinja,
Ko solnce žgè po zemlji žejni,
Mehkà te senca tod ogrinja,
V nji zrak ti veje blagodejni;

Todà gorjé, če tvoj korak
Ujame v lesu pozni mrak!

Kjer najtemnejše so goščave,
In skalovite stene bele
Zapirajo pogled v višave,
Stojé tri bukve očrnele;
 Pod njimi zije strm prepad,
 Za njim skalá se dviga sklad.

Nekoč se polharjev trojica
Polhárit v Planski Vrh napravi,
Ker tu najlepša je žerica;
Pastí pri jami razpostavi,
 Ker polšina je brezдно to,
 In mnogo polhov skriva dno.

Za hribi solnca luč ugasne,
Zemljó ovije mrak tihoten,
Nebá užgó se zvezde jasne,
Po gozdu veje dih lahkoten;
 Pri jami plamen zažari
 In les čaróбно obsvitli.

Iz jame v vrsti nejenljivi
Na žèr, na bukve se drevijo
V lahkotnih skokih polhi sivi
In kihajo in žèr drobijo;
 Utihnejo le majhen čas,
 Če se začuje sovin glas.

Pri svitu ognja pa zabava
Dva pólharja, na tleh ležeča,
Star pólhar, sključena postava,
Trdeč, da mila ni mu sreča,
Da let že petdeset lovi,
A liščka polha ne dobi:

«In lišček tukaj je pod nami,
Tako je rajni oče pravil,
Ujel ga je nekdej pri jami,
Ko je na onih bukvah stavil;
Pa škrat je v jami godrnjal,
Nazaj je oče liščka dal.»

«A blagor mu, kdor ga ujame
In groženj škratovih ne sluša,
Zlatá mu siplje škrat iz jame,
Ž njim liščka odkupiti skuša;
Kdor kožo liščkovo ima,
Vse, kar želi si, škrat mu dá.»

Ustavi starcu se beseda,
Trsák perišče s tál si vzame;
In vstaneta oba soseda,
Vsak vrže jopič si čez rame,
Pohajat v noč hité možje,
Med bukovjem se razgubé.

Počasi ogenj ponehuje,
In le žerjavice kopica

Slabo stezico razsvitljuje ;
Ko z rešto polhov môž trojica
Prihaja zopet, pa še tri
Pri brezdnu imajo pasti.

In starec past raz bukev vzame,
In glej, šibi se drog od teže ;
Iz pásti varno polha sname,
Lep polh je spet, ko v drugo seže ;
Najbolj se tretji drog šibi,
Ker liščka past na njem drži.

«Oj, lišček, lišček!» se razlega
V temò novica prevesela ;
«Daj sèm!» brž vsak po njem posega,
«Saj moja past ga je prijela!»
Pa môž ga sname iz pasti,
Skrbno ga v nedriju tišči.

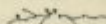
«Pokaži!» óna ga rotita,
Pa starec pazno se umiče,
Oba ga zgrabita srdita —,
In starec na pomagaj kliče ;
Brž liščka mu iztržeta
In starca v brezdno vržeta.

Iz jame pad in stok prihaja,
In zopet stok in pad se čuje,
Nad brezdnom ljuta borba vstaja :
Za liščka môž se z môžem ruje :
«Moj lišček je!» odmeva v les,
Udarec, stok se sliši vmes.

A čuj! kaj z vrha vprek lomasti,
Hrešči in poka strahovito,
Kot bi drevile se pošasti
In gozd podirale srdito;
Šumi med listjem piš močan
Kot vstajal bi vihar strašan.

A môž razjarjenih ne vzdrami,
Trdo, škrtaje se držita. —
Vrtinec dvigne se ob jami,
Brez volje v njem se v krog drevita.
Čuj, nekaj v brezdno ropota, —
Na dnu pa škrat se krohota. —

Ko Planski Vrh stemné mrakovi,
Vihár še danes vrè ob jami,
V njem stočejo, rohné duhovi,
Dokler ljudij spet zvon ne drami;
Oh, tu noči so prestrašné,
Nihče nad liščka več ne gré.

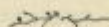
Sova povražica.

Lasje mi vstajajo po glavi,
Tak krut zločin mi zgodba pravi.
Kraj gozda v borni lovski koči
Ubije ženo mož po noči.
Za kočó jo z zemljó zagrne
Pod hojo — in se v kočó vrne;
Za njim pa sova se prismuče,
Na streho séde, divje uče;
Vso noč ti vpije neprestano,
Da se zasveti jutro rano.
Ko pridejo zvečer mrakovi,
Grčé spet sovini glasovi.
A lovec bled po koči hódi,
Lasé si ruje, čudno blódi;
In v vsaki senci, v vsakem kóti
Se zdí mu, da ga žena móti:
Čim dalje vrag divja na strehi,
Tem huje žgó morilca grehi.
Iz kočé plane vèn v mrakove
In bega skozi lés in rove,
Prepleza rte in skalovje,
Prodíra skozi trn, grmovje;
Od spredaj sovin vrišč ga pláši,
Od zadaj žénin duh ga stráši:
In ves krvav v ponočnem mrazi

Do koč v lesu se priplazi,
In kliče, že držeč za kljuko:
«Odpravi, mož, mi strášno muko!»
In čuje v koči zagovórnik,
Brž vstane, odsloni zapórnik,
In lovec mu pripoveduje,
Kako ga sova zasleduje,
Da ženin duh ga silno muči
Po noči in pri dnevni luči:
«Pri tebi iščem si pomoči
Hiteč do tebe v pozni noči.»
In zagovórnik lovcu reče:

«Za to te vest naj nič ne peče,
Preženem jutri ti nadlogo,
Začáram sovo in soprogo;
Le sove več nikar ne draži,
Da ptica se ti ne povraži.»
Spet skoči lovec vên v mrakove,
Dreví čez grm in strm in rove,
Hiteč domu čez čër, skalovje
In skozi trnje in lesovje;
Od zadaj ženin duh ga stráši,
A nad glavó ga sova pláši.
Doma brž v kočó se zaklene;
Vrh strehe sova spet počene,
In strášno svoj «hu-hu» ponavlja,
Ko lovec zbegan spat se spravlja.
Preméta mož se na ležišči,
Plaše ga duh in sove vrišči.
Razjarjen vstane, puško zgrabi,
Svèt zagovórnikov pozabí,

Ven plane — pok! — zvali se ptica,
Iž nje vzleti pa sov kopica:
Pol stréhe jata sov pokrije,
In dívje uče, grozno vpíje;
Preklinja lovec in sopíha,
Po sovah s protom ljut udriha;
Pa vse pobíte, mrtve sove
Izpremené se v jate nove.
Mož tolče in se ne upéha:
Mož nehaj, sov je polna streha!
Ne čuješ, kaj grčé nasproti?
Umákni se, oj, beži s poti!
Ne čuje, dvigne prot, udari — —,
Obspè ga jata in mesari — — —
Ko v jutru drugi dan napoči,
Gre zagovórník k lovski koči:
Mrliča zrè ter ljute rane,
Kaj bilo je, takoj ugane.

Smrtin jok.

Zdrkuj, kolovrat moj, zdrkuj,
Kodelja urno v nit se snuj,
Da Anka rjuh dobila bo,
Pred pustom se možila bo!»

To babica jim govori,
Pri vnukinjah predé sedi.
Kar starki se stemni obraz,
In spet prične čez majhen čas:

«Nocoj je ravno dvajset let,
Kar moj soprog zapustil svet;
In predle smo prav kot nocoj,
Biló je nas precejšen broj.

A zunaj je polje in breg
Pokrival sipast, debel sneg,
Kar oglasi se zunaj stok,
Glasi se kot otročji jok.

In gane dedu to srce,
Po koncu plane, gledat gre . . .
A zdajci ti utihne jok,
In bled se vrne moj soprog . . .

Upada, hira odsihdob,
Dokler ga ne zagrne grob:
Smrt óno noč ječala je,
Da deda ven speljala je;

In zunaj segla mu v rokó,
Polila z mrzlo ga vodó . . .
Pred smrtjo malo je dejal,
Da to je bil bolezní kal.»

Še starka dobro ne konča,
Čuj, zunaj čudno zajavklja.
Predíce prejo popusté
In k starki vse za peč zbežé.

Pa jok postaja bolj glasan,
Otožen, mil in čisto znan:
«Izmed sosedovih otrók
Prihaja gosto tak-le jok!»

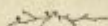
«Predíce, ne! le ven nikar,
To smrt je, ali drug slepar.»
Tako jim starka plašna dé,
Ko vse le vanjo se tiščé.

In jok milejše se glasi,
Da Anki se srce topi:
«To je sosedovo dekle!»
In stopi, okno si odpre . . .

«Joj!» — kaj jo ploskne preko lic?
To roka je — iz zgoľj koščic;
Z vodo jo mrzlo poškropí,
In groze Anka prebledí . . .

Več čuti zunaj ni glasú,
Predice vse molčé strahú;
In Anki še bledí obraz,
Še za pečjo jo stresa mraz . . .

Prirodo vigred poživí,
Le Anka v postelji leží.
In ko pšenica v klasje gré,
Nesrečni Anki smrt zvoné.

Groblje.

Mrzla burja ostro brije
Sem čez skalnate vrhé,
Golo drevje ivje krije,
Ledenijo se vodé.

Ondu, glej, z otrokom mati
Težko stopa v gorski breg,
Mora si drvâ nabrati,
Dokler ni še padel sneg.

Žena hrôpe po višini;
Ko pod stari grad dospè,
Zaropoče v podrtini,
Pred ženó se vhod odprè.

Žar naproti jej zasije,
Žar čaroben, blišč dvoran,
Bôgat se zaklad odkrije,
Svit zlata, srebra krasan.

Deve nežne klic proseče
Izza mize se glasi:
Reši, žena, me nesreče,
Iz zakletstva me otmi!

Smili ženi se devica,
Pa ne upa se do nje,
Ker jo čuva psov trojica,
Proti ženi vsi rohné.

Hitro vdova sinka dene
Na zrcalno svetla tla,
H kupu teče, brž počene,
V krilo prha si zlata.

Kar se stresne soba zlata,
Vdova vstane, ven zbeži,
Za petó, zapró se vrata —,
Grobelj kup pred njo leži.

Groblje — stara podrtina
Vdovo vzdrami zdaj iz sna,
Reva se domisli sina —,
Notri je pustila ga.

Izpusti zlató in krilo,
Teka brž okrog zidú,
Vzdiha, kliče, joče milo,
Vhoda ni in ne sinú.

Vrže se nesrečna mati
Na kolena, na zemljo,
Jadna ti počnè kopati
Vhod do dedeta z roko . . .

V starih stenah burja tuli,
Brije materi v obraz;
Mati korenine puli,
Koplje, brska, ni jej mraz.

Prileti lahkotno ptica,
Na zidovje se spusti,
Kljuje, brska jej nožica,
Da se zrnce odrobi;

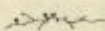
Vzame je in pesem poje
Vdovi zbegani z zidú:
«Vse plakanje grenko tvoje
Zdaj ne reši ti sinú!

Vsako leto k razvalini
Sèm od morja priletim,
Vzamem prašek podrtini,
Da ga v morje potopim:

In ko vzamem zadnje zrno
Od teh divjih razvalin,
Strla bom prokletstvo črno
Devi, rešen tvoj bo sin.

A ne sluša mati ptice,
Koplje, brska in ihtí,
Prebleduje reví lice,
Trudna leže, v vek zaspí.

Ptica zdaj še prileteva,
Tudi groblje še stojé,
Mah je črn povprek odeva,
Plašno zró na-nje ljudjé.

Gomila.

Dva hrasta tam nad senožetjo stojita
In veje med veje si križem molita
In rasteta, drugi na drugem sloneč,
Orjaški mejnik košenini
In kôscem za senco v vročini,
Dve celi stoletji in morda še več.

Na bratskih drevesih pa čudno gibánje
Je tóžno ihtenje in mílo ječanje,
Naj míren je, ali naj gíblje se zrak;
Ko nóč se čez zemljo razlíje,
Na hrastih ti někdo upíje,
Da jádno razlega na daleč se v mrak.

Tu kôscev petero nóč někdej zaloti;
Rekó si med sabo: «Tema bo po póti,
Saj ímamo ogenj in vino in kruh:
Pri ognju večerjo povžijmo,
Pod hrastoma mirno zaspimo,
Le naj se repénči in straši nas dúh.»

Zasveti se ogenj in móžtvo poleže,
Vsak vreže si kruha, po sodčeku seže,
In glasno smejanje v temó se gubi,

Nad kôsci pa dih zašepeče,
In čuj, čuj glasove ječeče:
Pravice, pravice — med svetom več ni!

Vsa družba umolkne, jej sapa zastaja,
A klic se ponavlja in zopet prihaja;
Pod hrastoma kôscem postaja tesnó,
Nihče se ne upa dahniti,
Domu se bojijo oditi,
Pa glas ne poneha, razgraja celó.

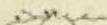
Glej, mož se najmlajši vjunači in pravi:
«He, kôsci, možjé, ne bodimo metljavi:
Nekdo je prisegel — ljudje govore —
Po krivem za hrasta mejnika,
Zato se tod duša potika;
Čemu bi se bali, bodimo možjé!»

Že pozna je noč, in še bolj duh upije,
Da votlo razlega se v gorske samije:
«Pravica, pravica, ki v svetu je ni!»
In jadno odmeva lesovje,
In drage, čeri in hribovje:
«Pravice dandanes med svetom res ni!»

Ko zopet in zopet kriči jokajoče,
Da groza pretresa možake čujoče,
Pa glej ga, kaj pravi najmlajši možak:
«Zakaj bi zadiral se gôri?
Le tiho! Molcé se pokôri!
Zakaj pa prisegaš po krivem, dušák!»

Oj groza, oj groza, kaj žvižga, rujove,
In znaša sèm listje, seno in mahove . . . ?
Možaki bežé, kar je možno, domu,
 Le eden razsrjen se ruje,
 Usiplje se nadenj zmir huje
Za kupom kup listja, sena in mahú . . .

In danes je tukaj orjaška gomila,
Ki kôšca predrznega je udušila,
Zdaj ljud senožeti »Gomila« velí,
 Kjer dvojen zdaj glas se razlega:
 »Gorjé mu, kdor krivo prisega«,
In drugi: »Pravice med svetom več ni!«

Dvojni pokop.

He hodi dalje, potnik, stoj!
V soteski tam na rébri strmi
Preži ti tolovaj pri grmi.
Ob glavo in denar boš svoj;
Ne hodi dalje, potnik moj!

A potnik stopa, nič sluteč,
Po ozki stezi v nočni tmíni,
In že v soteske je ožini —
Pa tolovaj zavzdigne meč —
In zgrudi mož se krvaveč:

«Zakaj moriš me, oh, zakaj?»
Pa v drugo ropar z jeklom mahne,
In potnik dušo tu izdahne. —
Pretiplje žepe tolovaj
In hoče v goščo spet nazaj.

Pa čuj besede, groza, strah!
«Umoril si me in oplenil,
Zdaj glej, da bodeš v grob me denil,
Sicer te strem kot solnčni prah!»
Trepeče ropar zbegan, plah.

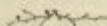
In tolovaj spusti se v breg.
Pa kot nekdo nogé bi vézal
In bi život mu k tlém natézal,
Kot bi primrznil v led in sneg,
Zaman poskuša ropar beg.

In skloni se do črnih tal
In z mečem reže grude zemlje,
Z rokami jih iz jame jemlje.
In méni že, da posihmal
Grob truplu bo prostora dal.

Dovolj je dolg, dovolj širok,
Morilec vanj polaga truplo.
Pa kar zavpije mu osuplo:
«Tako mi grebi grob globok,
Morilec, kot si sam visok!»

Poklekne ropar spet plašnó,
In koplje, meč ob skale krha,
Z rokami zemljo vénkaj prha:
Strahú trepeče mu telo,
Duh zbegin, čelo je potnó. —

In koplje, da zazná se dan;
Že zadnjo prst iz jame prha,
Kar truplo nanj zbobni od vrha —
Za njim se vtrga groba stran — —
K pogrebu poje — nočni vran . . .

Povodnji mož.

Tje pod slap šumeči
Dèkle prat hodilo;
Prepevájé pralo,
Dolgo se mudilo.

Mati pa jo kára:
«Tje mi prat ne hodi!
Mož povodnji biva
Tam pod slapom v vodi!»

Dèkle odgovarja:
«Tamkaj sama bivám,
Torej se za mesto
Boljše ne prerivam.

Tam je voda čista,
In zató tam perem;
Tam je kraj prisrčen,
Boljšega ne vberem.»

Dèkle k slapu hodi,
Pere kot popréje;
Glásnó preje pela,
Poje zdaj glasnéje.

Pride z belim platnom
Tje ob zlati zori,
Poje v slap šumeči,
Kakor vila v gori.

A na onem bregu
Strune oglasé se;
Deklica utihne,
Šíri ji srcé se. —

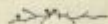
Pa zagóde godec
Pesem čarno-milo
Da mladenko vleče
S čudovito silo.

Platno ji odpade,
Zre in prisluškuje;
Gódec pa po valčkih
K nji se približuje.

Prime jo za roko —
Ponor se razkrije —
Ž njo gre v zlate hrame,
Voda spet se zlije.

Iz vodé peneče
Jaden vsklik glasí se —
Voda pa čez skale
Kot poprej vali se . . .

Tam za drugo vrbo
Pa peró perice,
Pohité pogledat —
Ni je več družice . . .

Morske deklice.

Objema sveta noč zemljo
In kočico prijazno ž njo;
Nocoj tuleče piš divja
Ob kočico to kraj morja;
Pred njo sin z materjo stoji,
Na morje kaže, govori:

«Li vidiš tam na morju kres?
Glej, to je morskih deklic ples;
Čuj, na uho mi veje spev,
To čarni spev je morskih dev.
O, pusti me, da tja veslam,
Zlata, srebra ti pripeljam!» —

«Tam luna iz-za morja gre,
Od nje valovi se svitlè;
In to odmevanje glasov,
To le tulenje je vetrov;
To naj ne moti, sin te moj,
Praznujva svet večer nocoj!» —

«Došla je, mati, ura nâd,
Če hočeš, proč bo beda, glad:
Kraljico vjamem si deklet,
Zaklad od nje dobim neštet;

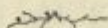
Da bi ničesar se ne bal,
Pokojni oče je dejal,
Naj s tremi popki leskovko
Pri delu tem imam sebó.» —

«Oj čuj, zvon milo se glasi:
K polnočni maši se mudi.
Poglej, oblaki se drvé,
Viharno je nocoj morjé.
Oj sinko, če te val požrè,
Od bóli mi srcé umrè,
Zatorej slušaj, ljubi moj,
Pa idi k maši mi nocoj!» —

«Saj bodo jutri maše tri,
Vse lahko se nadomesti;
K pomorskim devam pa — ne znam,
Če lahko še potem veslam.
Glej, predno vihra pridivjá
In vzmaja silni val morjá,
Na bregu že bogat bom stal
In vihri se na glas smejal.» —

Zvon kliče verne v božji hram,
Nekdo vesla po morju sam,
Vesla, da mu drsi čolnič
Kot v sinjem zraku lahek ptič;
Ne zre nazaj, ne zre na stran,
Zre tja, od koder spev ubran
Milejše vedno se glasi,
Čim urneje čolnič hití.

Pozabil sin je na zlató,
Oj, petje mami ga samó;
Zato pa urneje vesla,
Da komaj dihati mu dá.
Že vidi ples deviških trum,
Pa vzdrami ga valovja šum;
Na hip utihne bujni spev,
V valovih zbor izgine dev:
Mladenič kliče na pomoč,
A klic izginja v temno noč,
In z divjo silo val morjá
Nad lahki čolnič pridirjá. — —
Utihnil nočni je vihar,
Jutranje zore svéti žar;
Spet v cerkev vabi zvon glasan
K trem mašam na božični dan.
In k svetim mašam vse hiti,
Le vdova kraj morja ječi —;
Sinoči je vihar divjal
In sina v dnu morja končal.

Nočna poroka.

Gradič krasán je kraj morjá,
V njem biva mlada Žida;
A vedno tožnega srcá
Ozira se sè zida,
Oko upíra noč in dan
Ihteč, pazeč na morsko stran:
Nečesa pričakuje,
Čim dálje jej je huje.

Odnesel te je, Zdravko, brod,
Odplaval v daljne kraje.
Odnesel je s seboj od tod,
Kar jaz imam najraje.
Prisegel si: Čez leto dan
Bo zakon sklenjen, up dognan,
A jaz še čakam, čakam
In sama plakam, plakam . . .

O pač iz ptujstva slednji dan
Za brodom brod prihaja,
In mnogo čakajočih ran
Ozdravlja in oslaja;
A tu med tisoči brodov
Ni jen, ni jeden ni njegov,
In ni, kar njega sveta
Prisega ji obeta.

Ubogi Židi nek večér
Srce bolest če streti;
Že méni, da jej ni nikjer
Na svetu več živeti:
Prošlo je ravno leto dan,
Kar čaka nanj zamán, zamán.
Nocoj pa čudna zgrabi
Jo moč in v čolnič zvabi . . .

Drsi čolnič, srcé leti
Naprej od tožne Žide:
Gotovo, če nocoj ga ni,
Nikdar mi več ne pride.
In luna blede sije jej,
Valovje v čolnič bije jej,
In zvezdic svetla čeda
Na tožno Žido gleda.

O joj! široko si morjé:
Čim dalje sem od brega,
Nezmerneje imaš vodé,
Pot daljša predme lega.
Že ura gre na pol noči,
A njega, njega le še ni?
Pač, tam se nekaj sveti,
Zdaj mora brod dospeti.

Naprej čolnič, naprej z menoj,
Brod znan se mi dozdeva,
Morda te vidi še nocój,
Moj Zdravko, tvoja deva!

Je že! Je že — poznam, poznam —!
Oj zopet, dragi, te imam —
Poznam te že po glasi —
Le jadraj, brod, počasi! . . .

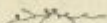
Kaj delaš dete samo tú
Veslaje v čolnu malem?
Sèm stopi v brod in brž domú,
Da v gradu tvojem zalem
Pozdravim te, te poročim
In spet po morju odhitim:
Prisegel bil sem sveto,
Prišel sem ti čez leto.

Naprej gre brod kot sokol ptič
Po ravni morski cesti;
Ko pridrsijo pred gradič,
Pa ženin dé nevesti:
Muditi se mi dolgo ni,
Naj brž duhovnik prihití,
Da zakon najin sklene,
Da roko v roko dene.

Hitijo sluge dol in gor,
Pripravlja se poroka,
Vesel z nevesto ves je dvor,
Veselja Žida joka.
Prišel je tudi svečenik.
A zdaj pa koj pred žrtvenik!
Drug drugemu velita:
Da! in se poročita.

Češ iti, Žida, zdaj z menoj?
Moj grad ti ni prostoren,
Ni lep tako, ni bel kot tvoj,
A jaz ti bom pokoren.
Pokorna bodi tudi ti,
Odpravi brž se, se mudi! —
Tam na morja sredini
Sva brod in jaz v globini . . .

Potrese grad se, zagromi,
In ženin z Žido zgine,
Pod gradom mórje zašumi,
In črni brod odrine. —
Udari ura na polnóč,
Morje zaziblje vihre moč. —
Nikdo več ne ugleda
Za črnim brodom sleda . . .

Vragova nevesta.

Turjačan z mečem zarožljá,
Po Krajni vsej glasiti dá:
«Le brž, le brž na Turka v boj,
Junaški vitezi z menoj!
Zberite svoje trume vkup,
Da prepodimo turški hrup!»
In vitezi to čujejo,
Si meče pripasujejo;
Krdelca svoja naberó,
K Turjačanu ja priženó.

Podleški vitez Radivoj
Pripravlja tudi se na boj;
Pa predno gre, se poslovi,
Soprogi mladi naroči:
«Le prosi, moli mi Bogá,
Da vidiva se spet domá;
In sinka marno mi vzgojaj,
Skrbno ga zibaj in pestuj;
Ohrani zvesto mi srcé,
Dokler ne pridem iz vojské!
In, da storiš mi res tako,
Prisezi, draga, mi na to!»

Junaško ona besedi:
«Zvestoba moja te skrbi?
Le pojdi z mirnim srcem v boj,
Prisegam to ti, Radivoj:
V trenutku, ko nezvesta bom,
Naj vragova nevesta bom!»

Odrine mirno Radivoj
S krdelcem svojim v turški boj,
Ko diči pisana pomlad
Okrog in krog podleški grad . . .

Že kleplje kmetič si kosé,
Junakov ni še iz vojské:
Ko grozdjiče obirajo
In s hribcev se ozirajo,
Dežele kranjske roj sinov
Po slavni zmagi gre domov,
Vsaksebi se poslavljajo,
Domači jih pozdravljajo.

Gospa podleška vsa v skrbih
Vprašuje v selih in gradeh,
Kako, da ni soproga več?
Končal-li ga je ostri meč?
Pa kaj je ž njim, in biva kje,
Nikdo povedati ne ve . . .
Gospa pa v lini tam stoji
Deli ukaze govoreč:

«Le urno, sluga moj, Andrej,
V zeleno Štajersko poglej,

Stoji-li še konjiški grad,
Živi-li v njem še vitez mlad,
Ki mu v lepoti ni enak
Sto milj okrog noben grajščak;
Povej mu, da si prav želim,
Takoј se poročiti ž njim!
In ti, Matjaž, služabnik moj,
Poteci po meniha koj,
Da naju urno poroči,
Če vitez v zakon me želi.»

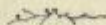
Poteče dan in pride mrak,
Na dvoru podkev vdarja tlak;
Ostroga ti zabrenketa,
In nožnica zažvenketa.
K gospej brhko v podleški grad
Gre po stopnicah vitez mlad.
«Prišel sem daleč ženin tvoj,
Da brž se poročim s teboј;
Le koj besedo dajva si
In prstana menjajva si!»
«Še blagoslov menih naj dá!»
«Ni treba ga, saj to veljá!
Le svatovstvo posede naj,
In vina jim prinesiti daj;
Naj godci stopijo le v krog,
Da se zvirtiva urnih nog.»

Ko bīje ura polnoči,
Z nevesto ženin se vrti:
Ko prvič prideta okrog,
Glej, ženinu izraste rog;

Zdrčita drugič ti v koló
Glej, kremplji ženinu vzrastó;
Ko v tretje par se zavrtí,
Oj — v vruga mož se premení . . .
Tje k vratom se zažene par,
Na dvor drví kot ljut vihar.

Na dvor pa vstopi Radivoj,
Srdit izdere meč takoj:
«Nesramnež, ženo mi slepiš,
Ko mene ni, se ž njo vrtiš?» . . .
Peklenšček pa se mu smeji,
Na vranca brž jo posadí:
«Postala ti nezvesta je,
In moja zdaj nevesta je!»

Z ostrogo dregne vranca v hlam,
Obspè jih dim, objame plam;
In vranec skoči, zacepta,
Odnese v grozno noč oba.

Kumski romar.

Ha božjo pot na sveti Kum
Prihaja od karpatskih šum
Že mnoga leta romar mlad,
Ko vzbuja vigred cvet livad:
Obljubil se je bil v nezgodi
In redno k sveti Neži hodi.

A ni od štajerske strani
Na kranjsko stran mostú, brvi:
Zato ga ribič s štirskih tal
Prevaža sèm čez savski val.
Bogati romar od Karpatov
Vsakrät našteje pet mu zlatov.

Čez Savo ribič spet veslá,
Na Kranjsko romarja peljá;
Pohlèp pograbi mu srcé,
Po zlatih želje se vzbudé:
Razbije ptujcu z veslom glavo,
Oropa ga in vrže v Savo.

Že lega mrak čez božji svet,
Zlató gre ribič v kočó štet;
Ko vse prešteje, leže spat,
Nekdo pa kliče ga spred vrat:

«Brž kvišku, ribič, brzo vstani,
Prepêlji me do kranjske stráni!»

Zdi ribiču se, kakor sèn,
Pa vendar vstane, stopi vèn —
Oj groza — ptujec kliče tu,
Ki trup mu biva v Save dnu:
«Ker mnogo me obljub še veže,
Ti nosi me do svete Neže!»

In sede ribič s ptujcem v čoln,
Skrbí, strahú in groze poln,
Veslá, ravná, ne vé, kakó,
In mraz pretresa mu teló.
In ko na Kranjsko priveslata,
Objame ptujec ga krog vrata:

«Do polnoči, če ne dospèm
Na Kum, te, ribič, v prah potrèm!»
In ribič gre — je čvrst, krepák,
A mrtvi romar je težák —
In peša ribič, se spotika
In trese se kot trepetlika.

Visok je kumski breg in strm,
Prijemlje ribič se za grm —
Čez ostre skale, rob in čer
Ne nesel ptujca bi vsakter;
Zeló se krepki ribič muči,
Oj groza, v temi in brez luči.

Polnoč naznanja glas zvonóv,
Polnočno uro, čas duhóv; —
Donese ptujca mož na Kum:
Tu krog pa je mrmranje, šum —
V svetišče nese mrtvo truplo,
Za vrati obstoji osuplo —:

Pred svete Neže žrtvenik
Pristopi čuden svečenik;
Od zunaj pa pripevajo
In v božji hram privrevajo
Nebrojne trume, vse neznane,
In molijo molitve zbrane.

Končan je maše sveti dar,
Ropót nastane, šum, vihar:
Iz cerkve spet krdela vró,
Kot so pridrla bila v njó;
In ribič mrtveca zadene,
Za vrat se romar ga oklene.

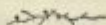
Z bremenom s Kuma gre nizdol,
Pol živ od straha, mrtev pol —
In mrtvi romar je težák,
Šibi se ribiču korák.
Ko pride z romarjem do kočé,
Od groze mraz mu je in vroče.

In isto pot in isto smér
Ponavlja ribič vsak večér;

Ko drugi sladko snivajo
In lahko vest uživajo,
Pa ribiča v ponočni uri
Pozivlje romar vèn pred duri.

Od groze, truda že bolán
Pobára ribič neki dan:
«Oj mrtvec, kdaj bom prost, povej!»
«Ko onemóreš, nič poprej!»
Ko že ganiti več ne móre,
Še nosi mrtveca vrh góre.

Prišél je romar zadnjikrat
Še ribiča pred kočo zvat.
In zadnjo silo, zadnjo moč
Porabi ribič zadnjo noč . . .
Ko sta nazaj, se v Savo zgrudi
Iz čolna rómar — ribič tudi.

Kovačigrajska hči.

Tje v Kolpo pod Kovačigrad
Ribarit hodi ribič mlad;
Pa niso ribice samó,
Ki ribiča mamé tako:
Tje zablja grajska ga Ludmila,
Ki peva kakor gorska vila,
Zato ribari tu, zató.

In vsako jutro, vsak večer
Posluša ribič grajsko hčer,
Težkó dočaka, da je noč,
Dočakati ni jutra moč;
In ribič večkrat le po vodi
Pod gradom s čolnom svojim brodi,
Tje zgodaj gré — in pozno proč.

Zvon vabi na Gospodov dan,
Da k službi božji gre kristjan;
Le ribič mladi spè pod grad,
Ko sómrak še je, jutra hlad,
Vesla po Kolpi dol in gori,
Z gradú se čarna pesem ori —
Srce mu bije polno nad.

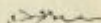
Oh, kaka pesem! Kdo pozná,
Kje deva lepši glas imá?
Ta glas krepak, kot gorskih vil,
Čaróben, nežen, jasen, mil!
Ni čuda, da ribarja zablja,
Da ná-se in na vse pozablja,
Da zmir najrajši tu bi bil.

In čuj ga, čuj, prisege glas
Gromi na grad, gromi na vas:
«Visoko, krasno si nebó,
A jaz sem majhen, slab takó:
Pa vendar, Bog, pustim veselje
Nebeško, spolni le mi želje,
Da slušati smem devče to!»

Oh, kaj prisegaš in želiš!
Ne znaš, o ribič, kaj veliš
Prisege glas, je glas strašan,
Prisege konec je grozán.
Čul Bog je glas prisege tvoje:
Naj deva ti nad Kolpo poje,
Da prišel bode sodni dan.

Zamaknjen ribič v grad strmi,
Nič ne veslá, a čoln drsi,
Poganja moč ga skrivnih sap,
Dokler ne zdrsne čoln čez slap.
Pod slap med penasto valovje
Pokoplje ribiča vodovje —
Več ni ga izpod ježnih grap.

Utihne spev, le tožen vik
Z gradú se čuje, jaden krik. —
Odtekel v Kolpi mnog je val
Na ptuja tla z domačih tal;
Podrt je grad —; pa v nočni grozi
Črn ribič se po Kolpi vozi,
In jaden spev odmeva s skal.

Ptolemej.

Ptolemej mogočni
Skliče knezov zbor;
Knezi so mu točni
In dospó na dvor.

Kocka za rubine
S knezi tu vladar,
Kocka za zlatnine
In srebrn denar.

Dolgo kocke meče,
Dolgo že igra,
Toda malo sreče
Danes knez ima.

Zgubil že rubine,
Zaigral denar,
Zaigral zlatnine
Vse je že vladar :

«Krono še na glavi,
Žezlo še imam»,
Kralj razsrjen pravi,
«Zanja zdaj igram!»

Parkrat družba zbrana
S kocko zaigra,
Krona je prodana,
Žezlo kralj jim dá.

«V ječah robov dosti
Imam pod zemljó;
Zmagam jaz — so prosti,
Ako ne — umró!»

Kralj razburjen meče
Kocko brez skrbi:
Praznijo se ječe,
V plavih teče kri.

Pride Berenice:
«Kralj, ne kockaj več!
Slušaj glas kraljice
In pridrži meč!

Če ob srebrnike,
Krono si, denar,
Pusti vsaj jetnike,
Ne igraj, vladar!

Ako vse rubine,
Žezlo, kralj, zgubiš,
Igro za zlatnine
Lahko spet dobiš.

Z igro pa življenja,
Kralj, jim več ne daš,
Ki iz zaslepljenja
Zanje zdaj igraš! » »

Toda kralj ne čuje,
Trdi Ptolemej ;
Kocko zaviškuje
In igra naprej.

Rabelj pa dovaja
Žrtve za vrstjó,
In pod meč podaja
Glavo za glavó.

Ko v morjé peneče
Solnca žar hití,
«Prazne, kralj, so ječe, »
Rabelj mu velí.

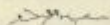
Kvišku kralj poskoči,
Zbegan in srdit
Gre v dvorani vroči
K lini se hladit.

Pa zagleda žrtve
Igre in strasti,
Kralj zre robe mrtve :
Kup jih cel leži.

Gleda kralj osuplo,
Bega roj ga sanj:
K truplu seda truplo — —
Cel kup — kocka zanj.

In ko gleda, gleda
Z line trupel kup,
V srce mraz mu seda,
Grabi ga obup.

Zjutraj pa ga v hrupu
Vsi iskat hité:
Oj — na trupel kupu,
Kralj je brez glavé.

Brata Rajhenburška.

Pred časi bila grada dva,
Imenom Rajhenburg oba,
Stal prvi na višavi,
A drugi spod ob Savi.

Živela tu sta brata dva,
Da brata sta, kedo to zna?
Ker nikdar nista v zlogi,
Ne brata, ne soprogi.

Da, njihov jad in njihov srd
Zastaran je, kot skala trd,
Sovražna kot v divjini
Dve divji sta zverini.

Sovraštvo bratov mladih let
Okrog poznavajo splošno svet:
Nobeden pa ne sluša,
Če spravo kdo poskuša.

Zve pater celjski, modri Vit,
In sprta brata gre mirit.
In patru se posreči,
Da četa v roke seči.

Povesta brata v vsako stran
Sosedom svojim sprave dan;
Ko vitezi so zbrani,
Gostijo se v dvorani.

Kar godcem strune odzvene
Okrog se gosti pomiré;
Starejši brat se dvigne,
Naj sluša, družbi migne:

«Ni slavno, da se srd in jad
Ugnezdil je v obojni grad,
Da brat ni brata ljubil,
Bil rajši ga pogubil.

A sredi naših je dvoran
Napočil danes sprave dan;
Vsi vitezi ste priče:
Brat bratu spravo kliče.

Ná, brat! podaj mi tu roko,
Naj srce naju jedno bo!
Ná, kupo mojo zvrni,
In svojo meni vrni!»

«Bog živi spravo!» vprek doni,
Po kupo mlajši brat hiti . . .
Izpraznjena je kupa — —
Napil se brat je strupa.

Pa ko začuti v prsih strup,
Pograbi srd ga in obup :
S strani si meč potegne
In brata v prsi dregne.

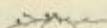
In v skoku brata zgrabi brat,
Na tla se treščita nakrat ;
Boreč do zadnje sile
Še krčita si žile.

Končana sprava, proč je srd,
Ko drug tik drugega je trd.
Dadó skopati jamo
Obema jedno samo.

Sedaj bo mir, saj mrtvi spé! —
O kaj še! — slušaj, kaj velé :
Vsak dan se poleg groba
Ponavlja prejšnja zloba.

Glej, glavi še današnje dni
Prihajata izpod prsti ;
In zdaj — še v času poznem —
Sta trupli v srdü groznem.

Da zreta se, jih deni skup :
Kri hrka ena, druga strup. — —
Vse, kar se tu sovraži,
Po smrti se ne blaži.

Županova hči.

Župani modro oče Luka
Devet že let nad tristo kmeti,
A nima sina, nima vnuka,
In zeta zdaj če hčeri vzeti.

Lepo mu Zala gospodinji,
Po hiši, veži vsak dan čedi,
Perilo poravnava v skrinji,
Vse v kuhinji je v lepem redi.

Ponosen je župan na Zalo,
Vsak dan smehljaje v samosvesti
Zrè s praga vežnega čez tnalo,
Kdaj snubci pridejo po cesti.

Oglási res se ta in oni,
A zetom so prelahki žepi;
In take vse župan odkloni,
Če tudi krepki so in lepi.

Mladenič dojde vitke rásti,
Rdečih lic, raván kot smreka,
Kot javor vzrastel, čvrst kot hrasti,
Da lepšega ga ni človeka.

Mladenič snubi dekle mlado,
Županu nudi se za zeta:
Mladeniča deklè bi rado,
A volja prava ni očeta.

«Če nimam ti dovolj imenja
Drugače zadostiti hočem,
Zastonj ne maram premoženja,
Zastonj še tvoje hčere nočem.

Dovoli mi, župan, naj služim
Ob suhem kruhu in ob vodi.
Čez pet let pa se z Zalo združim,
Če vse ti delal bom po godi.»

Župan bahati, trda glava
Nasmeje taki se snubitvi:
«No služij!» snubcu prikimava,
«Potem bom videl o ženitvi!»

Čez pet let? — dolga, dolga dôba! —
Mladenič vendar le poskoči,
Dekletca mami ga miloba,
Težko, težko od nje se loči.

In pridno dela, ne pohaja,
Vsa dela točno oskrbuje,
Nobeden posel ne zastaja,
Sohlapcev nič ne potrebuje.

Sam oskrbuje hlev, oranje,
Sam seje, vlači, koplje, pleve,
Sam pokosi in sam požanje,
Speljá domov na pod in hleve.

Še predno zjutraj kókot kliče,
Županov hlapec že koševa;
Ko davno mrak že ziblje ptiče,
Še hlapec suho mrvo zdeva.

Po zimi po debelem snegu
Po cel dan bukve, cére seka,
Prepiha sever ga na bregu,
Da ledeni na njem obleka.

Domá pa Zali rad pomaga,
Vodé donese na ognjišče,
Vse jej stori, kar hoče draga,
Še pratež nese na perišče.

Ne dež, ne sneg ga ne ustavi,
Nikdar se delo mu ne gabi,
Nikdar ga k peči mraz ne spravi,
Ko dela, še na jed pozabi.

Ubogi hlapec vidno hira,
Na zdravju peša in na moči,
Ubožec nima nikdar mira
Po dnevu ne in ne po noči.

Na rokah žulji so krvavi,
Nogé otiskane in trudne,
Lasje sivé mu že po glavi,
In krčijo se kite udne.

Pri delu piti pa in jesti
Ne sme, kot kruh in čisto vodo —
Oj to za Zalko so bolesti,
Da objokuje mu osodo.

Očeta prosi: »Oče dragi,
Ne pusti, da bi zet se mučil,
V krvavih žuljih, v trdi sragi,
Od glada ves se je že sključil.

Če res si meni ga namenil,
Ne ugonôbi ga trpina,
Naj z mano bi se koj oženil,
Imej za zeta ga, za sina!»

A trd je, trd županov stari:
»Le molči, molči, dete moje,
Kaj preje tebi zet je mari,
Dokler ne spolni službe svoje!»

Na skrivnem Zalka zala joče
Nad trmo svojega očeta,
Ki zeta smiliti se noče —
A ona — ona ljubi zeta.

Županu pa srcé se smeje,
Roké si zadovoljno mane,
Le gleda hlapca, nič ne deje,
In delo, ki ga nič ne stane.

Minula že je zima peta,
In hlapec stopi pred župana:
«Zaslužil, oče, čast sem zeta,
Naj obveljá obljuba dana!

«Hahá, hahá», se smeje oče,
«Da priden si, ne oporekam,
A hčeri, če te v zakon hoče,
Na pragu glavo koj odsekam.

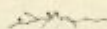
Jaz čakam boljšega snubača,
Ki je petičen in denaren;
Za zeta nočem jaz berača,
Če tudi priden je in maren.»

«Poslušaj, oče! Služba moja
Po vsem je bila dobra, zvesta,
In Zalka zala, hčerka tvoja,
Postati mora mi nevesta.»

To rekši, ide zet od kočé,
Župan pa se nad njim huduje;
Nekdo pa v veži milo joče,
Oj milo joče in vzdihuje.

In Zalka vstane v jutro rano
In nese platno k sivi reki;
Pri reki platno je oprano,
A Zalke ni — kje, kje je neki?

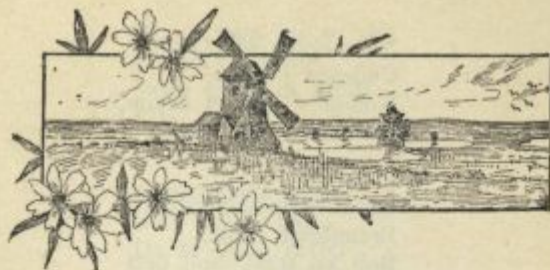
Ljudjé velé, da hlapec zali,
Ki Zalka ga tako ljubila,
Najbrže vodni mož je — kali?
In da se ž njim je poročila . . .

Romance.

Nezvenelka.

Sánjala je, sánjala
Deva Belodvorska,
Da se jej je klánjala
Zala cvetka gorska.

K sebi jej je mígala,
K sebi jo vabila,
Divno čašo dvígala,
Devi govorila:

Dójdí, dójdí, dévčice,
Na vrh Velebita,
Tu za take révčice
Cvetka bivam skrita.

Vila gorska me gojí,
Grude prerahljava,
Me opleva, mi škropí,
Da sem nežna, zdrava.

Nezvenelka se glasim
Čudežna cvetica,
Komur v nedriju čepim,
Premladim mu lica.

Deva se iz snú vzbudi,
Premišluje sanje,
Bolj ko misli, bolj beži
Od očij jej spanje:

«Vél postaja že obraz,
Vedno bolj se stara,
Več ni nežen moj izraz,
Nikdo me ne mara.»

Velebit še krije noč,
Mrak leži v dolini,
Deva pa hití na moč
Sama po strmini.

Po kamenju krvavé
Nožice jej bóse,
Haljice so jej mokré
Od potú in róse.

Kaj je pot, in kaj če kri,
Kaj, če kamen gazi,
Sámo, da se premladí
S cvetjem na obrazi. —

Ko je zlata luč neba
Po gorah razlita,
Vrtec pleve in rahljá
Vila Velebita.

«Nezvenelko dévici
Kaži zlata Vila,
Da se bodo révici
Lica pomladila!

«Sama zbiraj, slavna hči,
Da te kdo ne vara,
A povem, da se dobí
Tu i cvet, ki stara».

Premotriva deva vrt
V mnogobojnem cvetju,
In iztakne sredi trt
Nežen cvet v zavetju.

Cvetko v nedro si pripnè,
Teče z Velebita,
In da jim mladost otmè,
Druge s cvetjem kita.

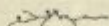
Toda nezvenelka ni
Cvet ta, brzo vene,
Stara lica koj dobí,
Kdor ga v nedro dene.

Dévíca sívéla je,
Starala se lica,
Kakor ji venela je
Čudežna cvetlica.

Še koraka mnogokrat
V goro Velebita
Nezvenelke si iskat,
Cvetka pa je skrita.

Vila pa se jej smehljá:
«Devče, devče boro,
Le ostani, le, domá,
Bodi modro skoro.

Nežen cvet prevene koj,
Nežno lice tudi,
Devče, to je i s teboj,
Temu se ne čudi — !»

Odkletje.

Leži, leži gozdič prostrán,
Prostrán gozdič, gozdič temán;
V njem bukov je in hrastov les,
In vitke jelke, smreke vmes.
V gozdič ta ne prodrè nikdár
Z nebá goreči solnčni žar.
V gozdiča sredi jasa je,
In v jasi čuda krasa je:
Tu virčki žuboreč tekó,
In bujno trave tu rastó,
Tu cvete čarobojni cvet,
Sèm zbirajo se ptice pet.
V to bujno jaso, v mlado rast
Prihaja srnica se past.
Po trati tu paševa se,
Pri virčku ohlajeva se.
In često lovec jo sledí,
Sledí jo pač, a ne dobí.
Ko bliska bi zažaril kres,
Zgubi žival se v temni les.
Ne bode lovec je ujel,
Če tudi proži lok in strel.
Žival morilni strel pozná,
In usmrtiti se ne dá.

Med lovci pa je pripoved,
Ki srne té poznajo sled,
Da srna deva bila je,
Se z godcem zaročila je.
A trda mati htela ni,
Da godca vzame njena hči;
Prekolne mati svojo hčer —
In hči postane divja zver,
Postane srna, steče v log,
Potiče v šumi se okrog . . .
Le godec devo bo odklel,
Odkleto si za ženko vzel.

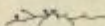
Pa pride godec neki dan,
To čuvši, ide v les temán,
In plazi v les do jase se,
Kjer brhka srna pase se:
Kakó je zala, oh kakó,
Kakó žarí se jej okó!
«Da, moja bode!» godec dé,
«In naj veljá, karkoli že.»
Ni pred zverjadjo godca strah,
Pod bukev belo sede v mah,
Na strune lahno dene lok,
Čarobna godba vrè spod rok.
In vrè mu lahno, vrè miló,
Da ni še nikdar mu takó;
Polahko s prva, jače zmir,
Drsi po strunah ločji tir;
Kot bi iz raja čul se spev,
Stoterno vrača les odmev,

Da sluša slavec in strnad
V grmičju v jasi sred livad;
Škrjanec lozni ne žgoli,
In ptičja družba vsa molči,
Okrog in krog tišina je,
Očarana zverina je,
Nič ne šepeče listje z vej,
Ko gode godec še naprej;
Celó v studencu bistri val,
Da sluša godbo, je obstal.
Sedaj zapoje godec vmes,
In godba, spev odmeva v les:
«Oj srnica, ne pasi se,
Ne mudi v travah v jasi se!
Le godbi moji prisluškuj,
In čuj, kaj pojem, čuj me, čuj!
Oj tebi, srnica, igram,
Že dolgo, dolgo te poznam.
Jaz nimam puške, srnica,
Svinčenega ne zrnica.
Imam le goslice in lok
In zate dvoje zvestih rok.
Oj pridi, da te bom otel,
Ki matere te srd proklel.
Naj temna je prokletstva noč,
Ljubezen ima višjo moč;
Če mati te zakleti smé,
Tvoj godec te odkleti vé.
Oj pridi, srečna boš odslej,
In s tábo srečen jaz, kot prej —!»
In dvigne plaha se živál,
Brhko preskoči virčka val,

In dviga se in niža se,
 Po bujnih travah bliža se.
 Počasi gre naprej, naprej
 Do godca v senco loznih vej,
 In ljubko godca zrè in zrè,
 In sluša godbo, uha pnè —
 In legne h godcu v sivi mah
 In liže z nog mu znoj in prah.
 A godec gode še naprej,
 Mileje gode, kot doslej,
 Mileje gode, poje vmes,
 Da čara ptice, čara les:
 Opeva mladih let radost,
 Ljubezni prve moč, sladkost;
 Ljubavi strte strah in jok
 Izvablja mu iz goslij lok.
 Privreva pesem iz srcá,
 In gode, kar le vé in zná.
 Več plaha srnica mu ni,
 Sè solznimi ga zrè očmi;
 In bolj ga sluša, bolj ga zrè,
 Bolj jej srcé za godca mrè.
 Tri strune strgal, strl je lok,
 A goslij še ne dá iz rok.
 In gode, gode, ne nehá,
 Na zadnjo struno še brenkljá,
 Brenkljá, da prsti ga bolé
 In izza nohtov krvavé;
 In poje, poje, da že kri
 Iz prsij mu in ust kipi —
 Obliže srna mu rókó,
 Na godca nasloni glavó,

In tik leží, na njem sloní,
Na strani godčevi zaspí.
In godec gode in igrá,
Da zadnja struna odnehá;
In poje vedno bolj lahnó,
Lahnó, mirnó, na pol glasnó.
In ko večerni vgaša sev,
Umira godcu v prsih spev,
Tik vitke srnice zaspí,
Ko nočne sove mrak budi.
Oba objema sen sladák,
Ko ziblje v vejah ptice mrak.
Kaj sanjata tu srci dvě,
Nikdo ne zná, nikdo ne vé?
Onadva znata le samá,
In Bog nebeški vrh nebá. — —

Zarana pride lovec v gaj,
Dospè pod bukev v jase kraj:
Pod bukvo najde zlomljen lok,
Na goslih sled krvi iz rok —
Tam onkraj jase pa deklè
Za godcem-možem v šumo spè.
Prispejo lovci, še prežeč
Po srnici, a ni je več. — —

Deseti brat.

Leži polje ravnó, leži,
Kraj njega kočá mi stojí;
V njej stariši stanujejo
Devet sinov vzgojujejo,
Devet jih je, še vsi živí,
Deseti zdaj se jim rodí.
Ta ima komaj sedem let,
Že mora iti v daljni svet:
Solzán koraka čez polje,
Ostali se za njim solzé.

Ko šestkrat sedem let miní,
Kraj polja hiš devet stojí. —
Po zemlji se prostira mrak,
Berač namerja v vás korak;
Strmeč obstane pred vasjó
In gleda in majè z glavó.
Pa pride mimo kmet s poljá,
In brž berač povpraša ga:
«Tako vas vprašam, to vam dem,
«Kaj toli hiš je v kraju tem?»
In mož mu pravi, govori:
«Glej, bratov tu devet živí;
Dovolj imajo vsi blagá,
Dovolj sinóv, dovolj hčerâ;

Devet jih je obdaril Bog,
Deseti hodi pa okrog,
Zato, ker je deseti bil,
Ko starišem se je rodil.»

Berač pred prvo hišo gré
In prosi, naj ga prenočé;
Pa gospodar mu govori,
Da ima sam dovolj ljudij.
Berač pred drugo vežo gré
In prosi, naj ga prenočé;
Pa gospodar mu brž velí,
Da ne, ker zetje so prišli.
Berač povpraša še drugod,
Pa kaj velijo mu povsod?
Najdalje do soseda gré,
Morda ga ondu prenočé. —

Neskrben sèn objema vás,
V temò berač ječi na glas,
Pod milim nebom sam leži,
Nebeškim zvezdam govori:
«Oj, zvezde, ali kterikrat
Prenočil ni še brata brat?
Nocoj pri svojcih sem domá,
A nihče brata ne pozná;
In kadar grem na daljno pot,
Nihče ne dé: Ostani tod!
Oj, zvezde, ali kterikrat
Tako sprejel je brata brat?»

Pa zvezdice nato molče,
Migljajo le in se blesté.
Berač še toži, še ječí,
Pa sèn ga zmaga, in zaspí . . .

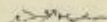
Iz dalje plove črn oblak,
Razrašča se in širi v zrak
In zdaj nad vás priplul je že —
Gorjé ti, mirna vás, gorjé!
Glej, blisek švigne, zagrmí,
V plamenu hipno vás stojí.
Nastane vrišč in krik in hrup
In jok in stok, povsod obup.
Čuj, že zbobneva tram na tram,
In že zgrmeva hram na hram,
Pomoči ni, rešitve ni,
Le jedna hiša še stoji;
Ob njej se vije dim plamteč,
In ogenj šviga v njem rudeč,
Pred njo pa mati se ihtí:
«Rešite dete! V hiši spi!»

Kot blisek skoči v dim nekdo,
Prinese dete ven živó,
In materi ga dá v roké,
Pa govori besede té:

«Le pomni, pomni, mali moj,
Desetnik je rešitelj tvoj;
Ni oče tvoj me v hišo vzel,
Iznani strijc sem te otel.»

Izrekši to, izgine v noč,
Ljudje strmé, za tujcem zroč.

In selo spet postavijo,
«Družinska Vas» mu pravijo,
A nikdar več se od takrat
Povrnili ni deseti brat. —

Zlate sanje.

Paševal, paševal ovčarček Urban
Na gori ovčice je sleharni dan.
In gledal je z gôre na sêla, poljê,
Gradiče po hribih in bele cerkvê.

In često je želje ovčarček gojil :
« Zakaj bi jaz srečen, kot drugi, ne bil ?
Gradič in bogastvo bi lahko imel,
In kamor bi hotel, slobodno bi šel. »

Ugiblje in misli, ko v senci sedi ;
Dremota ga zmore in v travi zaspi,
In v sanjah približa se gorski mu škrat,
Bogastvo ponudi in srečo nakrat :

« Tri želje mi svoje, ovčarček, povej,
In srečen boš, bôgat in slaven odslej ;
A želje četrte ne kaži nikar,
Ker srečen drugače ne bodeš nikdar ! »

« Če smem ti izreči to, kar si želim,
Tu grad mi postavi, kjer s čedo živim ! »
In komaj izrazi pastirček željó,
Že grad se mu zalesketá nad goró.

In hodi pastirček prostore motrèč
Ker sobe so prazne, želi si še več:
«Ko grad bi še krasno opravo dobil,
Jaz srečo iz zvrhane mere bi pil.»

Ko grad po sobanah opravo imá,
Da v svili in zlatu se vse lesketá:
«Še eno», pastirček dé, «željo imám:
S pijačo, jestvino napolni mi hram!»

Izpolnjene želje Urbančku so tri,
V trenutju pastirček si več ne želi.
Po gradu se šeta, uživa tu slast,
Bogastvo, veselje in srečo in čast.

In gleda v nižave, kjer orje trpin,
Nekdanji tovariš mu, kmetiški sin;
In gleda okoli po belih gradéh,
Radóst mu je v srcu, na licih mu sméh.

Ko v gradu preživel že nekaj je dni,
Četrta se želja Urbanu vzbudi:
«Ni biti prijetno mi samemu tú,
Nevesto dobiti si moram z gradú.

In v gradu sosednjem devico poznám,
Še danes si snubit se devo peljám.»
Ko diha v prirodi še jutranji hlad,
Že pélje pastirček v sosednji se grad.

Naproti mu roj hiti brhkih devic,
Vse v svilnatih krilih, cvetočih so lic:
Vse vprek ga pozdravlja, poljublja roké,
Radóstno vsprejema, priklanja glavé.

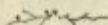
Izbere nevesto najzaljšo iz dev:
Lepota nje — lune je čarne odsev.
K oltarju jo vede, rečêta si: dá.
Ko minejo gósti, domov jo peljá.

Dospel je do grada poróčeni par,
Tu stopi pred mlada¹ pa škratelj vratár:
«Jaz vélel želéti ti želje sem tri,
Kdor več poželi si, ta nič ne dóbi!»

Ozemlje se strese in čuti je grom,
Grad ruši, razdira ropot in polom —
Pretrese Urbana ta groza in strah,
Vzbudi se — ker spal je — krog sebe zre plah.

Preplašene ovce krog njega stojé,
Pastirčku krotkó so lizále roké;
Ker skala pustila svoj skalni je sklad,
Z ropotom, polomom vali se v prepád.

¹ Mladi — mlada = ženin — nevesta na Belokranjskem.

Huda žena.

Đikar ne misli, da je laž,
Kar pravil mi je kmet Andraž
O ženi, ki mu kljubovala
In, kjer je mogla, nagajala.

Če mož jo pošlje kravo mlest,
V zapeček šla je Mica sest;
In če je rekel, naj mu kuha,
Ni čula, kot bi bila gluha.

Sploh, kar je rekel, naj stori,
Storila tega nikdar ni;
In če podil jo je od dela,
Takrat je še le prav hitela.

Nekoč pa razjezi se mož,
Češ: kljubovala mi ne boš:
In gre kosit ter jo poprosi,
Da naj jedi za njim ne nosi.

Ko mož s kosó zapušča dom,
Kriči mu Mica: «Bom ti, bom!»
Ko že izgine mož v daljavi,
Gre žena in jedi pripravi.

Mož v senožeti tam nekje
Za prav globoko jamo ve,
Čez jamo šibkih prekelj dene,
Na preklje tri plasti senene.

Ko mož spet nosi se s kosó
Pa pride žena mu z jedjó!
«Ker maral nisi za kosilo,
Prinesla sem ti ga obilo.»

«Prav, branil se ne bom jedí;
A strl te bom», ji mož velí,
«Če bodeš še mi kljubovala
In tam-le kup sena razstlala!»

A žena mu zagodrnja
In vrže se na kup sena;
Brž razkopala bi ga rada,
Pa — hresk! — seno in žena pada.

Mož posedí, majè z glavó:
«Oh, kaj naredil sem z ženó!»
Brž sto trt zvije in jih zveže
In v jamo po ženó poseže.

In urno prime se nekdo;
Mož vleče ven — ne prav težko;
In kò privleče že do roba,
Prikaže čudna se podoba:

Na zemljo skoči fant mladič,
V obleki pisani kot tič,
Z rdečo čepico na glavi,
In to-le možu kôscu pravi:

«Kako sem dolgo notri bil!
Nikdo mi ni mirú kalil!
Kar huda žena prilomasti,
Pretepe me in premikasti.

In kdo vé, kaj bi še prestal,
Pa ti si trto mi podal;
Že spet napenjala je žile
In nad menoj vihtela vile.

O hvala mož ti tisočkrat,
Zato postal boš še bogat:
Na, ta-le kamenček preprosti,
Ta dal ti bo denarja dosti.

Jaz pojdem tje-le v bližnji grad;
In ko bo šla gospôda spat,
Bom ropotal in jih bom strašil,
Budil jih bom in v spanju plašil.

Ko bo gospôda vsa v skrbih
Trosila krog o teh rečeh,
In ko iskala bo pomoči:
Pa s kamenčkom ji ti priskoči!

Ž njim v vsaki prag zariši križ
In s tem brž mene odpodiš;
Srebra prejel boš kar v posode,
Kar ti ga nesti moči bode.»»

In res, tako se vse zgodi.
Bežeč pa skratelj še veli:
«Zdaj, kmet poplačan si obilo,
Le pojdi, uživaj to plačilo.

Če slišal boš še od strahú,
Ne pridi ga podit z gradú,
Sicer gorjé devetkrat tebi!»
To rekši ideta vsaksebi.

Pa komaj šli so stokrat spat,
Glej, zopet pride strašit v grad!
In kaj počne naj zdaj gospôda?
Pomagata ne križ, ne voda.

Oj, kje je kmet? Že ponj leté.
Močno se mu šibé nogé,
Na čelo leze mrzla sraga,
Kako bi neki spodil vraga?

In priženó ga tje pred grad,
A škrat mu žuga tam od zad:
«Ne zabi kmet, kar sem ti pravil!
Če kaj pričneš, te bom zadavil.»»

Pa kmet mu reče: «Dobro vem,
Da odpoditi te ne smem.
Menda ne boš prišel me davit,
Če sem došel ti nekaj pravit:

Čuj, žena z vsemi silami
Okrog te išče z vilami!»
«Ni šment!» preplašen vrag mu reče,
In smuk! z gradu za vselej steče.

Oj ljube, pomnite, žene:
Spoštujte, slušajte, možé!
Če ne — obeta vam pravljica —
Andraževa vas zgrabi Mica.

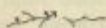
Trije svetniki.

Mogočno vrh skalovja Korinski grad je stal,
Nobenega sovraga, napada ni se bal.
Nekoč pa v grad ta kmetič iz Suhe Krajne gre,
V očeh blesté mu solze, noge se mu šibé;
Nebesom milo toži uboštvo in skrbi,
Od svetega Antona si prosi pomoči.
Ko siromak toguje in joče se glasno,
Menih pristopi k njemu, pozdravi ga takó:
«O kmetič, kakšna žalost li stiska ti srcé,
Kaj v grad s trepetom gledaš, kaj liješ tu solzé?»
«Čestiti mož meniški», na to mu kmet veli,
«Kako bi solz ne točil, ko tré me sto skrbi:
Vzel Bog je ženo k sebi, zdaj sem ubožec sam,
Oh, sam pri otročičih, sedmero jih imam.
Od zore do večera sem kopal in oral,
Da Bog družini, meni potrebni kruh je dal;
Dajal sem desetino, dovolj doslužil tlak,
Pa tega ni zapisal umrli mi graščak.
In sin njegov me térjal, mi žitnice pomel,
Pa ni mu dosti bilo, še kravo je odvel.
Zdaj joče deca mlada in prosi me jedi,
A kje jemal bi oče, ko sam gládú medli!
Zato grem v grad, če ima gospod še kaj srcá,
Da meni, deci moji za zimo kruha dá.»
Menih pristopi predenj, prijazno govori:
«Za mano brzo stopi, kar hočeš, se zgodi!»

Pod lipo senčno v dvoru se vitezi glasé
 In v gibkih plesih urno z dekleti se vrté;
 Gospodovo zaroko danès proslavljajo
 In ženinu, nevesti glasno nazdravljajo.
 Odpró se duri; tujca dva vstopita na dvor:
 Menih in kmetič gresta navprek pred gostov zbor.
 Hruš hipoma potihne in vsi osupli zró,
 Češ, kaj menih gospodu, kaj kmet povedal bo?
 Menihove besede na dvoru zagrmé,
 Da družbo pot oblije, jej lica prebledé:
 «V veselji, vitez kruti, svoj praznik ti slaviš,
 A kmetiča v potrebi umirati pustiš;
 Le urno vzemi bukve, določno piši v nje,
 Da že očetu plačal ta kmet je vse dolgé;
 Povrni žito, kravo, katero si mu vzel,
 Na dan zaroke tvoje naj bode kmet vesel!»
 Razjarjen vitez mladi, škrtaje zarohni,
 Nad kmetom in menihom srdito zarezí:
 «Kdo vaju je poklical veselje nam kalit;
 Kaj došla sta, siroti, pred mene se jezit?
 Le brzo ven iz dvora, sicer še kaj storim
 In vaju malo v ječi za drznost pokorim.»
 Menih odstopi malo, udari tla z nogó,
 In tla pred njim v potresu široko se odpró. —
 Iz brezdna švigne plamen, navzgor se dim valí,
 Glej, starega graščaka v plamenu škrat drži; —
 In sinu vsklikne oče, bolestno in ječé:
 «Oj, sin, le piši, piši, kmet plačal je dolgé!»
 Menih na mestu zopet udari tla z nogó,
 Z graščakom škrat izgine, za njim se tla zapró.
 Pod lipo svatom zbranim, preplašenim strahú,
 Menih pokaže kmeta ter zgine iz gradú.

Ko grad vrh skal že sedma objemlje spet pomlad,
Po stezi ozki stopa duhovnik gori v grad.
Kaj tod je vse pokojno, da čuti ni glasú,
Ko včasih tukaj bilo ni noč ne dan mirú?
In cerkvice tam nova pod skalo, glej, stoji,
In v cerkvici pobožno dvojica žen kleči.
Gospa je siva prva, posestnica gradú,
A druga zaročenka je njenega sinú.
Nevesto pustil, mater je sin in šel od tod,
Ko komaj je zaroke začel slaviti god.
Če oče v bolečinah na vekov vek trpi,
Naj sin potem v veselju na svetu tu živi?
Deviški stan nevesti in sebi je izbral
In cerkvico je velel postaviti tik skal.
In zdaj prihaja mašnik, v kapelo sveto gre, —
In tu se mati mila, nevesta, sin dobé.
In vsako jutro v zori v svetišču tik pečin
S sinaho mati moli, a mašo bere sin. —

Danés pa vrh Korinskih štrlečih sta pečin —
Obraslih z gostim mahom — dva kupa razvalin;
Od cerkvice pod skalo pol stolpa še stoji,
A v rakvi troje trupel pod kamenjem leži.
Ko rod izmrè po zemlji, ki ima njih ime,
Ko kameni se stolpni razspó in razdrobé,
Takrat pa te mrličé svetnikom proglasé,
Ki gori v razvalinah Korinskih mirno spé.

Divje deklice.

Da polju pšeničnem je rasti začel
In žito zatira bahati plevel.

Ko v jutranjem svitu se ptice budé,
Na njivo plevice tri mlade hité.

V goščavi ob polju pa peva nekdo
In mladim plevicam velevala tako :

«O deklíce zale, pač škoda je vas,
Da solnce bi žgalo vam nežni obraz.

Pustite nam plevke na polju čez noč,
Prispeti vam hočemo malo v pomoč.

Ko solnce zatone, noč zvezde prižge,
Ko spet jih ugasne, opleto bo vse.

Zato pa naj mati doma nam spekó
Pšenično pogačo in sem prinesó!»

In mlade plevice podirjajo v vas:
«Brž mati, brž mati, postavite kvas!

Mesite pogačo iz moke lepé,
Nesite pečeno na ravno poljé.

Kjer v mladi pšenici je rasti začel
In žito zatira bahati plevel.

Nam deklice divje ga dojdejo plet,
Ko luna svoj svit bo izlila čez svet».

Omesijo mati, pogačo spekó,
Pečeno pa k mladi pšenici nesó.

Ko solnce zatone za sinje goré,
Pa divja dekleta na njivo hité.

Pogačo pojele, poplele plevel,
Še predno petelin je peti začel.

Ko zraste pšenica, že klas rumeni,
Kmetica s pogačo na njivo hiti.

Ko mrak se razgrne in zvezde prižge,
Pa deklice divje požanjejo vse.

Hodile pšenico te deklice plet
In žet so hodile že sedem jo let.

Dekleta domača pod lipo sedé
In šivajo krila pletó si lasé.

Nobena več pleti in žeti ne zna,
Saj v hiši domači dovolj je blagá.

Čim bolj se množi jim, kopiči blagó,
Tem bolj gospodari se v hiši skopó.

Pa pride za zimo spet mila pomlád,
V pšenici pokaže se slak in osat.

Opleti bo treba iz žita plevel,
Dušiti že mlado pšenico je jel.

Pa pravijo mati: »Roj divjih deklét
Oplel za pogačo pšenico bo spet.

Pogače pšenične pa več jim ne dam,
Saj še za pogače se prejšnje kesam,

Divjakinjam takim kruh dober prosén,
Ječmenov predober, najboljši ovsén».

Ovseno pogačo jim mati spekó,
Na njivo dekletom jo divjim nesó.

Ko vgasnil svit lune in zvezdic je žar,
Pa pride na žitno polje gospodár:

Pogača je cela, v pšenici plevel,
Nikdo ni še pletve na njivi pričel.

Pogačo pšenično brž mati spekó,
Zvečer jo na njivo dekletom nesó.

Ko pridejo zjutraj na žitno polje,
Pogačo in njivo v plevelu dobé.

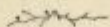
In dojdejo, dojdejo deklice tri
Nad mládo pšenico iz bližnje vasi.

In plevejo tiho, povešajo vrat,
Ker v nežne ročice jih zbada osat.

Ko solnce pripeka v obraz jim gorko,
Pa kliče plevicam iz gošče nekdo:

«Naj zbada, naj zbada vas ostri osat,
Naj solnce obžiga vam lica in vrat!

Ste bále za kruh se iz moke lepé:
Pa plévite mlado pšenico samé!»

Skopuh.

V hiši stari starega skopuha
Lomi silen kašelj in naduha:
Ves že sključen šteje svoj denar,
Dolg vknjižuje, smrt pa ni mu mar.

Kosa smrtna brenkne, smrt se zglesi:
«Starec skopi, pojdiva počasi!
Brž očedi madežev si vest,
Dolg odpusti revam in obrest!»

Strese starca v duši in živóti,
Kaj da njega tudi smrt se lóti:
«Neža, vstani, vstani mi v pomoč,
Smrt seboj me hoče zdaj na noč!

Neža, če me morda smrt pograbi,
V rakev vreče dati mi ne zabi,
Ki imam jo vedno pod glavó,
Spal težkó brez nje bi pod zemljó.

In ne zabi z mize bukev vzeti,
Meni v roke jih na prsi deti;
Rad sem vanje pisal, rad jih bral,
Prav težkó brez njih bi v grobu spal.»

Pa do dobra to ne vzdrami Neže;
Pač se skloni, kima — zopet leže.
Ko se spravi starec skopi spat,
Zleze mu ledena smrt za vrat — —

Neža vse stori, kot jej je velel,
Starcu v rakev dene, kar je želel;
Rakev pa zagrebajo možjé,
Za denar in knjigo nevedé

Glas v soseski pa novico javlja,
Ta in oni jo trdnó ponavlja:
V grobu jedno kliče nekedo:
«Joj, trdó, trdó — težkó, težkó!»

Mnogi čujejo te grozne vzdihé,
Poprašujejo za svét menihe:
Kaj li hoče groba votli glas,
Ki vznemirja, straši celo vas?

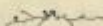
Že potekla so nektera leta,
Kar se starec skopi ločil s svéta.
Zdaj dospejo kopat grob si nov,
Na kostnjak zadenejo njegov.

In — o groza, kak prizor kostnjakov!
Pod lobanjo kup je srebrnjakov,
Srebrnjaki usta mu mašé,
Rebra gola bukve mu teže;

Vzglavje in zatilnik kri obliva,
Krvavé pod knjigo rebra kriva. —
S prsij knjigo težko mu vzemó,
Poberó denar mu pod glavó.

In kostnjak spoznajo oderuhov,
Vknjižene dolgé, denar skopuhov;
Pozvedó, kedo je pri ljudéh
Kaj ostal bil starcu na dolgéh.

Poravnajo krivde oderuštva
In sežgejo pisma vsa skopuštva:
V grobu je utihnil jadni glas,
Pomirila se je plašna vas.

Kralj Mena in Bak.

Pred časi hodil je okrog
Po svetu Bakus, vinski bog;
Ljudi vedril,
Ljudi učil,
Darove razne jim delil.

Pa dojde potnik Olimpljan
I h kralju Meni neki dan;
Kralj ga gosti
In prenoči;
In zjutraj Meni Bak veli:

«No, Mena, zdaj voliti smeš
Za plačo, kar si znaš in veš;
Jaz plačam vsak
Storjen korak
Za strežbo mojo, ker sem Bak.»

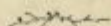
Dé Mena: «Če voliti smem,
Voliti boljšega ne vem,
Kot, da mi to
Storiš samo,
Da, kar prijel bom, bo zlato . . .»

Pitrdi Bak, in kralj hití
Dotikati se vseh rečí :
Miz, oken, vrat . . .
Ves grad je zlat,
Še predno hoče Mena spat.

Rad bi večarjal kruh, meso —,
A vse postane mu zlato ;
In rad bi pil,
Pa kar nalil,
Zlato mu slednji sók je bil.

In dasi zlat je Menin grad,
Mori ga v zlatu žeja, glad ;
A Baka ni,
Da mu zmeni
Zlato v pijače in jedi.

Tako si voli marsikdo
Brezumno, lakomno, slepó.
Takrat šele
Oči odprè,
Ko v gladu, žeji borno mrè.

Oglár.

Zvon glasan odpel je k dnevu,
Glas zveni še čez planoto,
Vdarja med goščave gorske,
Vdarja in kali tihoto.

Po goščavi gorski stoče
Brez svetil oglár ubožen,
Pada v dračju, buta v debla
Jez en pol in pol otožen.

Pustil kopo, k domu speje,
Da bi ne zamudil maše :
Danes se praznuje rojstvo
Božje matere in naše . . .

Stoj, oglár, ne stopi dalje!
Brezdno pred nogo ti zeva . . .
A ne čuje in ne vidi,
Stopi —, pada, pada reva. — —

Pač je pravil mnog že polhar
O tej grozni, kačji jami,
Da brez dna je, da je strašna . . .
V njej oglár se zdaj predrami.

Vzdrami se, vzravnavá ude,
Vstane in oči si mane,
Gleda pred se, v desno, levo:
Oj, povsod stvari neznane!

Tam iz kota, iz daljave
Luč rudeča se mu svita,
Stopa bliže, pa — oj groza — !
Glavo dvigne kača zvita;

Glavo dvigne silna kača,
Glavo z ostrimi grebeni,
In okrog in krog ob svitku
Izpod nje goré plameni.

Ostrmi oglár na mestu,
Revežu zvrtil se v glavi;
Kača pa — oj čudo, čudo —
Prišlecú takó-le pravi:

«Al' navlašč, al' po nezgodi
Prideš danes mi v to jamo?
Srečen si, oj, to ti pravim,
Da dobiš domá me samo.

Jaz sem deklica zakleta,
Slavna moja je rodbina,
Grad moj bil tu vrhu gore,
Zdaj je prah in razvalina.

Čakam že stoletja tukaj,
Kot me zreš, rešitve dneva;
Kličem, a le skalna stena
Prošnje moje klic odmeva.

Stražijo me v teh prostorih
Kače ljute in strupene,
In stvari nobene žive
Ne pustijo sèm do mene.

Le dva praznika Marije,
Rojstvo nje in vnébovzetje
Preplaši jih, da bežijo,
Kar le morejo, v zavetje.

Bog je v raju kači rekel:
Za petó boš ženi drla,
Od hčera pa njenih jedna
Tebi bode glavo strla.

To pomnéč, ta sveta dneva
Popusté podzemsko jamo,
Vrh zemljé, z zemljé na drevje
Vse bežé, pusté me sámó.

Danes rojstvo se obhaja
Bogorodnice po sveti,
Radost vernikom in — meni:
Če me češ, oglár, oteti?

Rešiš me lahkó, če hočeš
Iz prokletstva in prepada;
In obljubiš mi rešitev,
Jaz osrečim tebe rada!

Vrh gore v goščavah temnih
Razvalin leži kopica,
V lepe kleti pod kamenjem
Gre uglajena stezica.

V kletih teh pa v vsaki zori
Sveči beli dve brliti,
Pri oltarčku star puščavnik
Mašo bere, mož častiti.

Oj, tja gor o mladi zori
Trikrat pojdi, moli záme,
Ko puščavnik bral bo mašo,
In otel me boš iz jame.

Pač zapirala stopinjo
Mnoga bode ti zapreka.
Ti ne boj se in ne slušaj,
Ne zverjadi, ne človeka.

Da mi to storiš, prisezi,
In postavim te iz jame;
Rečem pa: Gorjé, gorjé ti,
Ako zunaj zabiš name!»

Stal oglár je z bledim licem,
Stal je tiho, nepremično.
Gleda kačo, govor sluša . . .
Al' je sèn, al' je resnično?

In globoko v prsih vzhihne :
«Je li priti ven mogoče?
Reši me, in jaz te rešim,
Naj veljá, karkoli hoče.»

In odvíja silna kača
Svitek svoj in razmotava
In črez dolgo, dolgo jamo
Svoj život si razravnava :

«Primi, dobri mož, se repa!»
Mož se prime in pripravi . . .
Dolga kača rep zaviščne,
Kakor blisk ga vèn postavi . . .

Petelinček k dnevu poje ;
Pod goščavo v majhni koči,
Prebudi oglár se speči,
Brzo, brzo kvišku skoči.

Praznično se brž obleče,
Tiho pohiti na prosto :
Tu prijateljev in znancev
Roj sedi, stoji na gosto.

In pri obloženih nizah
Se gostijo, radostijo,
Kličejo med se oglárja,
V sredo si ga vsi želijo.

A iztrga se jim urno.
Že zakriva ga goščava;
Pa na vsake tri stopinje
Znance nove tu srečava.

Vsak od daleč ga pozdravlja,
Pravi radostnih novostij,
Vsak ga prosi, naj posluša,
Vsak povedati vé dosti.

Boj, hud boj oglár bojuje,
Težka, težka pot je taka;
Vendar se jim iztrgáva.
K razvalinam gor koraka.

In tu gori? Ples in godba,
Petje divno se glaseče;
Srce mami, stresa čute
In človeka miče, vleče.

Vendar se oglár premaga,
Gre po stezi v spodnje kleti,
Odpre duri, zvonček brenkne:
Prav zadel je k maši sveti . . .

K dnevu poje petelinček ;
Brž oglár spet kvišku plane
Žena pa na smrt mu bolna,
Prosi naj domá ostane.

Nič oglár ne odgovarja,
Praznično se brž opravi,
Zopet stopa k sveti maši,
Urno stopa po goščavi.

Toda, groza ga sprehaja :
Vsa zverjad ob njem se zbira,
Dívje tuli, grozno zeva,
Lakotno se vanj ozira.

A oglár koraka dalje
Med volkovi in medvedi
In med divjo tolpo risov,
V strahu gre oglar v njih sredi.

In dospè do razvaline,
Ni mu moči tolp prodreti,
Vsa zverjad iz cele gošče
V množici je tu nešteti.

Nič oglár tu ne preišlja,
Po zverjadi gre do vhoda ;
Odpre vrata, zvonček brenkne :
Zdaj daritev bo Gospoda . . .

Petelinček poje k dnevu,
Kvišku plane v bori koči
Mož oglár in se napravi
In od kočē brž se loči.

Predno pa v goščavo stopi,
Vsa družina mu zajoče
In ozrè se — o pregroza! —
Plamen šviga, glej, iz kočē.

Mož obrne se junaško,
V hrib korake pospešuje;
V gošči zarujove vihra,
Vihra silna drevje ruje.

In v polomu grozovitem
Bukev se na bukev ruši,
Zdaj pred njim, in zdaj nad glavo,
Zdaj spet zad na tla mu buši.

Vse izrute korenine,
Črne, dolge in zavite,
Izpreminjajo se v zmaje,
V črne kače in srdite.

Vse se grebení in sika,
Se zavija in koláči,
In v oglárja se zaganja.
Kar podobnega je kači.

Pač mu mraz pretresa ude,
Groza tre ga in bojazen,
Vendar dalje gre, naj sika
In zaganja se golazen.

Že je pri zidovju strtem,
Pa kako mu pot gre v lase:
Toliko gre v plamu vragov,
Kolikor vse trave rase.

Vse nasprot' mu ogenj bljuje,
Sulice ostré nastavlja,
Vendar skozi se prerine . . .
Mašnik k maši se napravlja.

Vneto moli, moli sveto
Za podzemeljsko jetnico . . .
Maša mine, venkaj stopi
In — oteto zre devico.

Zre devico v svilnem krilu,
Svilno krilo njemu nudi,
Naj obleče se, mu deje;
On strmi le in se čudi.

Brž devica ga obleče
V krilo z zlatom vse pretkano,
Z njim na voz prekrasen sede,
Ko že svita solnce rano.

In po ravni, beli cesti
Peljeta nizdol konjiča
Proti bori, nizki koči
Od posutih grobelj z griča.

Ob prelepi, beli cesti
Gôde rajske melodije
Drevje gozdno, vedno lepše,
Slajše mu na uho bije.

Cvetje belo in rudeče,
Cvetje višnjevo, rumeno
Rajski vonj svoj razpošilja,
Vpleta v listje se zeleno.

In oglár? — O srečna duša,
Pamet pušča ga v tej sreči:
«O, gotovo smo v nebesih,
Ne na svetu več živeči!»

Vstavita se brhka vranca
Pred dvermi oglárske kočē:
«Ne, o ne, jaz ne verujem
Bi li bilo to mogoče? . . . »

Kjer je pustil bil ledino,
Vrte zre, ko zdaj se vrača;
Kjer je stala bora kočā,
Krasna dviga se palača.

«In me li pogled ne moti?
Kdo mi tam naproti speje?»
V svili žena, v svili deca,
Vsa raztrgana popreje.

Deva v vozu se nasmehne
In v slovó oglárju reče:
«To sem dala ti v plačilo,
Ker si me otel iz ječe.»

Ti boš vžival in potomci,
Ako bodeš hodil gori
K razvalinam slednje jutro
K sveti maši v mladi zori.

Dan za dnevom mu poteka
In za letom mine leto,
Dan za dnevom hodi k maši
Zdaj grajščak in moli vneto.

Hčerke tri mu Bog podaril,
Vzrastle so in krog slovijo;
Ker so lepe in bogate,
Trije knezi jih želijo.

Ker privoli oče hčeram,
Podadó snubačem roke;
In praznuje se slovesno
V grajskih dvorih dan zaroke.

In praznujejo zaroko
V gradu svatje ves dan vroči,
Veselé se in pojejo
Na večer še in po noči.

In še le ko noč že bēga
V gradu mirno vse počiva,
Ravno kar jih sen zazibal,
Vse najlepše sanje sniva.

Zadrči zdaj voz pred gradom,
Vranci hrskaajo, ceptajo:
«Brž, gospod moj, k sveti maši!
Zvezde majhno še migljajo!»

Komaj se grajščak predrami,
Ves zaspan oči si mane:
«Oh, ne morem, naj le maša
Mi za danes izostane!»

Zor napoči, dan zasiže,
Ptice pevajo v goščavi,
Cvetke dvigajo glavice,
In grajščak snubačem pravi:

«Le po koncu! le iz spanja!
Moji zetje, hčere moje!
Spet so obložene mize
Urno na prostore svoje!»

In počasi vkup se shaja,
Gost za gostom, svat za svatom;

Sedajo z vrstjó za mizo
Polno, okrašéno z zlatom.

Strune brenkajo veselo
Kupe zlate ti žvenčijo;
Veselé se še po noči,
Proti dnevú spet zaspíjo.

Zadrči zdaj voz pred gradom,
Vranci hrskajo, ceptajo:
«Brž, gospod moj, k sveti maši!
Zvezde majhno še migljajo!»

«Le potrpi, sluga zvesti,
Majhno še oko podremlje,
Sladek sen, počitek lahen
Zdaj najblaže me objemlje!»

Čaka mirno sluga zvesti,
A ceptajo iskri vranci,
Radi, radi bi zdrčali
Brž z gospodom gor po klanci.

Zor se širi, dan nastaje,
Solnce sije že prekasno,
Prebudi se grof iz spanja,
Toda k maši je prekasno.

Spet so mize obložene,
Spet glasé se strune zvočne,
Spet gosté se svatje zbrani
Do večera, ure nočne.

In ko zopet zor se svita,
Vranci zunaj zaceptajo:
«Brž, gospod moj, k sveti maši!
Zvezde majhno še migljajo!»

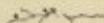
Prebudi se grof iz spanja,
Prebudi se in jezi se:
«Kaj me motiš v sladkih sanjah!
K maši nič mi ne mudí se!»

Spet zaziblje grofa spanje,
Sladke sanje zopet sniva,
Spi soproga, hčere, zetje,
V sladkem snu ves grad počiva.

Že je na poldnevu solnce,
Zemljo širno vprek ogreva,
V gradu svate spanje ljubko,
Zmir še s sladkim snom odeva.

Kar zatuli v srcu zemlje,
Hud potres ti zaropoče,
Grad zdrobi se — in na mestu? —
Glej jih sten oglárske kočé! — —

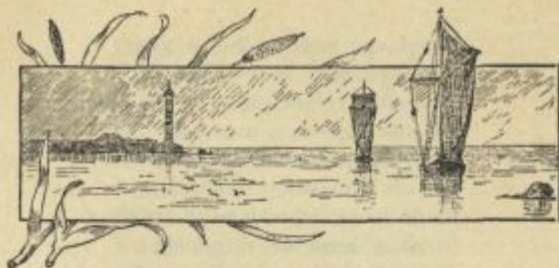
V koči bori prebudé se:
Grof — oglár je spet beraški,
Hčere — revne oglarice,
Ž njimi vitezi snubaški.

Junaške.

Zadnji knez.

Kjer Blatno Jézero valove
Zaganja v vihrah čez bregove,
Stoji pečina na zapad,
Na njej Kocéljev knežji grad;
Pred gradom lipa je košata,
Pod lipo v senci miza zlata;
Pri mizi sivi knez sedi,
Na mizi žalosten sloni,
Solzé si očij otira,
Po ravnem polju se ozira:
Tam se prostira hrastov log,
Po njem odmeva vojni rog;
Sinova iz vojské hitita:
Sinova knežja zmagovita
Sta Borislav in Radigoj,
Sta zmagala Psoglavcev roj;
Velita knežjemu očetu:
«Razpršen je sovrag po svetu,
Raduj se knez, glej spet si prost,

Psoglavec več ne bo ti gost :
 Gradove smo mu vse razdrli,
 In vojsko z jeklom v prah potrli ;
 Pobrali smo mu vse zlato
 In vjeli robov sto in sto ;
 Le on odnesel je podplate,
 Kdor je pobegnil čez Karpate.»
 In stari knez se vzradosti,
 A koj bolestno zaječi :
 « Sinova ! veseli me zmaga,
 A hči mi vplenjena je draga :
 Ko sta podila vražji rod,
 Prišel na dom je od drugod,
 In Miljeno, preljubo dete,
 Odvele so psoglavske čete
 Tako zdaj vama govorim :
 Iščita jo, da jo dobim ;
 V prisego dvigam roko velo,
 Naj priča vojno bo krdelo :
 Kdor vaju hčer mi pripeljá,
 Prestol in žezlo naj imá ! »
 Povelje dá se vojski celi,
 Razpolovi se v dve krdeli :
 Ropoče boben, rog doní,
 In vojska gré na dve strani.
 Sedé se knez za njo ozira,
 Na zlato mizo se opira.

Poletja moč se že gubi,
 A ni še bratov, sestre ni.
 Na reke dunavske obali

Sta knežji četi spet se zbrali.
Pozdravlja brata Borislav :
« Glej Radigoj, tako je prav,
Da starjemu je sreča mila
Rešitev meni naklonila ;
In oče tudi bo vesel,
Da starji žezlo bo prevzel. »
Ko Radigoj zre brata s četo,
Na strani sestro mu oteto,
V srce ga močno zaskeli,
Oj zaskeli — pa on molči ;
Iz ust ne more mu beseda,
Temno na Borislava gleda.
Prebredli dunavski so val,
Na lastna tla s sovražnih tal ;
Ker solnce speje že za gore,
Postavi vojska si šotore.
Oblije zemljo temni mrak,
Objame vojsko sen sladak :
Mirobno spi, tišobno sniva,
Saj straža hodi krog pazljiva.
Pa, ko vsa vojna mirno spi.
Nekdo v šotoru srednjem bdi.
Prav sam še bdi, prav sam še čuje,
In v srcu sklep pregrozen kuje ;
In kvišku plane Radigoj — ,
Končal je srčni grozni boj — :
Izdere meč, zasuče vitko
Nad Borislavom jeklo britko,
Odseka spečemu glavó,
Da val krvi privre za njo . . .
Nikdo, nikdo ni čul zločina,

Okrog v ležiščih je tišina . . .
Morilec dvigne trup od tal,
Odnese v dunavski ga val.
Valovje zvre, kot bi čutilo,
Da bratsko žrtev je oblilo . . .
Pa hitro val se pomiri,
Brezbrižno spet naprej hiti.
Nekdo pa je zločinu priča —
Le čuj: »skovik« — glej v zraku tiča!

* * *

Sedi pod lipo knez košato,
Opira se na mizo zlato,
Čez polje zre do sinjih gor,
Kjer se razliva prvi zor:
Se vrne-li mu vojska srečno?
Že zdi se čakanje mu večno.
Na lipi tica se oglasi
In poje tožno in počasi:
»Le toči, toči, knez solzé,
Še bolj gosté, še bolj grenké;
Zakaj za hčerino rešitev
Obetaš žezla pridobitev?
Starejši brat je hčer otel,
A mlajši mu je glavo vzel;
Po Dunavu zdaj trup mu plava,
Za trupom blede, mrtva glava . . .«
Pretrese se, prestraši knez:
»«Kaj praviš, ptica? Je li res?»»

Glej, tam prihaja bojna truma,
Zakaj brez vrišča in brez šuma?

Zakaj se ne razlega rog
Prihajajočih trum okrog?
Ob jezera vodovju motnem
V koraku vojska gré tihotnem,
Poveljnik ji je Radigoj,
S sestro na vrancu pred seboj:
«Tu, oče, hčer imaš oteto!
Izvršil sem nalogo sveto.
Ne vem, kje brat je Borislav,
Če še je živ, če še je zdrav:
Izginil nam je v temni noči,
To cela vojska ti svedoči.
Iskali smo ga, pa zastonj,
In zdaj ne vem, kam iti ponj . . .
Glej, oče stari, modri kneže,
Zdaj pa obljuba tebe veže:
Hčer drago sem privel nazaj,
Ne boš-li dal mi žezla zdaj?»
A sivi knez se nanj razjari:
«Gorje mi, da me sin slepari!
Še predno tu si bil, sem znal,
Da bratu ti si smrt zadal;
Zdaj trup njegov in bleda glava,
Po reki motni v morje plava,
In v dnu bo morskih globočin
Počival zadnji knežji sin . . .
Da bi srcé na vek te peklo,
Ker dvignil si nad bratom jeklo!
Odpri se jezero do tal,
Razmákni se vodovja val,
Požri mi žezlo domovine,
Na veke je pokri v globine!»

Razljuti motno se valovje,
Zaganja se gromeč v skalovje:
Knez zgrabi, vrže žezlo vanj . . .
Besneč se zgrinja voda nanj.
Pograbi krono in zlatnine,
V jezérske trešči jih temine . . .
Za njimi vrže knežji meč,
Požré vodovje ga kipeč . . .
Požré te žrtve bratomora,
V Slovencih starega razpora . . .

Posut je stari knežji grad —
Strohnél je knežji prestol zlat —
In danes še pokriva blato
Slovenskih knezov žezlo zlato . . .

Usoda Japoda.

Avgust pozove vojske svoje;
Krepkó med vrste rog zapoje:
«Časté že Jova vsi narodje,
Edino v Istriji Japodje
Častè še lastnega Bogá.
Junaki vrli, kaj velja?
Če vse božanstva naša moli,
Naj li Japod sam lastna voli?»

Prestopi glas japodske meje,
Da kruti Rimec nadnje speje;
In urno se zberó možaki,
Oborožijo se junaki,
In v Métule, v trdnjavo vró,
V obzidje trdno se zapró.
Sovraga čaka četa mala
In brusi meče in bodala.

Pa pride Rimec krvoločni,
Vihtilec meča, strelec ročni.
In brž obkolijo zidovje
Jekleni Martovi sinovje.
Oblake trga bojni klic,
Frči kamenje, roj puščic —.
Za možem mož se Rimcem grudi,
Za možem mož Japodom tudi.

Na noč potihne bojevanje,
Pa zjutraj spet začne se klanje:
Vojakov rimskih goste tolpe
Pripravljajo metala, stolpe.

Razsaja zopet boj strašan,
Besni cel teden, slednji dan;
Rimljan napada hrabro mesto,
Ki je bogovom svojim zvesto.

Na zidu sprožijo se loki,
Avgusta rani strel na roki.
Avgust preti z rokó krvavo:
«Za rano to ti vzamem slavo!
Potarem, Métule te v prah,
Da te pokril bo zelen mah,
In groblje bodo grob prostorni,
Kjer bo trohnel Japod uporni.»

Zapoje rog, in kakor strela
Naskoči mesto vojska cela:
In proži kopje, buta, kruši,
Kriči, besni, zidovje ruši;
Z zidú, pod zidom teče kri
In vodo v jarku rdečí.
Divjajo, škrtajo Rimljani,
Obupno se Japod jim brani.

Pa Mars besní, Japod že vidi
Vrzeli, špranje v mestnem zidi —
Pospravijo žené, otroke
V prostorne hrame in visoke:

«Ne bo ti suženj, Rim, Japod,
Ne boš krivičen mu gospod!»
Plameni švignejo visoki,
Upepelé žené z otroki. — —

Sovrag si v mesto vhod odpira,
Pritiska noter in prodira;
Do zadnjega se moštvo brani,
A zmagovalci so Rimljani. — —
Junake strl si, kruti Rim,
Končal žene in deco jim,
Uničil rod in strl mu prava —
A strta ni Japodov slava!

Boj pri Vogastogradu.

Slovenski rod, slovenski rod,
Že vsak ti biti če gospod;
Sosedje vsi in vsi mejaši —
Že vsak napada te in plaši.

Ko jeden se izcrplje rod,
Privrejo trije od drugod,
Pritiska Nemec, Frank in drugi,
In Grki, Lahi spet na jugi.

Očete Ober ti mori,
Sinove s sabo v boj podi,
Trpinči matere brez mere,
In skruni zver slovenske hčere.

Podí že Dagobert Francóz
Iz širnih dolov, daljnih lóz
Neštete vojske od zapada
V Slovence do Vogastograda.

Na planem vojsko kralj zvrsti,
Da celo ima pred očmi:
A v mestu tam Vogastogradu,
Pripravlja Samo se k napadu.

Junakov vrlih majhen roj,
A vsi besnijo že na boj;
Junaki mladi, silni, jaki,
Ko roj sršenov vsi jednaki.

Že v vrstah vojnih vrag stoji
In slednji lok napet drži;
A Samo se ne plaši boja,
In v boj spusti krdela svoja.

Nesoč s seboj le meč in kij:
«Le sekaj vraga, s kijem bij!»
Kričé, besné in kij vihtijo,
Tako se v Franke zakadijo.

In pada kij in seka meč,
Ne stavi vrag se v bran jim več;
V obupu zmagani Francózi
Bežé za kraljem proti lózi.

A Samo vrli gre nazad
Sè svojimi v Vogastograd,
In vso noč v gradu vojska cela
Pobruša meče, kije dela.

In ko zdani se drugi dan,
Sovrag je spet pred gradom zbran,
In močni zid Vogastograda
Z naskoki z vseh strani napada.

Pa k Samu glej sovražni sel
Od Dagoberta je došel:
«Vam stavi Dagobert pogoje,
Da vi in mi pustimo boje:

Slovenci, vi ste božji psi,
A mi smo hlapci božji vsi;
Zato, psi, čujte hlapce božje,
In poklonite nam orožje!»

Razkačen Samo govori:
«Če smo Slovenci božji psi,
Vas zmleli bomo in orožje,
Ker ne poznate volje božje!»

Zavpije Samo: «V boj možje!
Spodimo vraga čez mejé,
Po pásje zgrabimo orožje,
In hlapce zbijmo te — nebožje!»

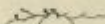
Besedo čuje mladi roj,
Čez zid poskače z vragom v boj,
In bije, tolče, mlati, seka,
Kot kolje divja zver človeka.

Pač Dagobert obuja kes,
Ko vojsko žre Slovenec pes,
Ko krutim Frankom slednja glava
Razbita ali je krvava.

Ko trupel je pri kupu kup,
Pograbi vrage strah, obup;
Beže pomnè po loze senci,
Kdo Samo je in psi Slovenci.

Za njimi Samo pošlje glas:
«Slovenski psi so zmleli vas,
Doma bodite na zapadu!
Kaj iščete v Vogastogradu?

Slovenci mi smo psi krotki,
Kdor nas ne draži in pusti;
Če kdo po krivem nas razkači,
Slovenec vragov sto potlači.»

Boj pri Sisku.

Žar kresóv obseva kranjske griče,
Na pomoč spet zoper Turka kliče.
V grad turjaški doletela ptica,
Pismonoška ptica golobica:
«Vstani, vstani brzo naš Andreje,
Turek zlobni spet nad Sisek speje;
Po deželi bratski strašno ropa,
Mesto že napada in obstopa.
Daj pomoč, ne uro se ne mudi,
Siščanje so z vragom v borbi hudi!»
Brž Andrej razpošlje naznanila
Po gradéh, da je Hrvatom sila;
Urno v gradu svojem vojno zbere,
Konjikov tristo nad Turka dere.
Vsak gre v boj, ki dobil naznanilo,
Skupaj vitezov dvanajst je bilo —
Štiri tisoč Kristove zastave,
Turkov pa kot listja je in trave.
Sešla vojska skupaj v Novemgradu,
Tu se posvetuje o napadu
Kar zazvé po selu vojska naša,
Da pritiska Sisek Hasaň paša.
Če se Sisek dnes ne bo oprostil,
Jutri vrag se v mestu bo pogostil.
Kvišku plane kakor lev Turjaški:
«Čujte bratje, vitezi junaški!

Lahko sekati doma na pragu
 Glave zvezanemu je sovragu;
 Težka borba je na trati prosti,
 Vzlasti, ako je sovraga dosti.
 A udrímo, bratje, na Turčine,
 Sekal hude nam je bolečine:
 Okrvavil v naši zemlji ceste,
 Strl očete, matere nam zveste,
 In odvêl nam ljubljene otroke -
 V robstvo, v kraje Turčije globoke.
 Z ognjem je požrl vasi, pristave,
 Po koléh nataknil dedov glave,
 Kri v nebo za maščevanje kliče,
 Tega vi ste, tega vsi smo priče.
 Meč izderi vsak, ki z mano čuti:
 Pasti mora danes Turek ljuti!
 Meči ostri vojski zarožljajo,
 Konji hrsknejo in zacceptajo,
 Rog zatrobi, boben zaropoče,
 Vojska v boj hiti, kar jej mogoče,
 Ko rodi se solnca luč krvava,
 Priča, da bo pala mnoga glava. —
 Ko se dan deseti uri bliža,
 Spazi polumesec vojsko križa.
 V red Turjačan vojsko si postavi,
 Turek tudi se za boj pripravi.
 «Allah, Mohamed!» kričé pogani,
 «Bog in Mati Božja!» pa krščani.
 Bojni hrup udarja na ušesa,
 Boben, rog ozračje sinje stresa;
 Čuje pok in mečev se rožljanje,
 In prične se s Turkom grozno klanje.

Naš Andrej in slavni ban Erdedi
Planeta na turško vojsko v sredi,
Rödern, Eggenberg in Ravbar vrli
Na straneh nad vraga so udrli:
Žvižga meč in vjedno puška poka,
Vrag za vragom v svoji krvi stoka.
«Bog je z nami!» vpijejo krščani,
«Allah, kje si?» pa Mohamedani,
S samokresi, meči ves opasan,
Tekla, prosi, kolne, žuga Hasan.
Vragi že obračajo hrbtišča,
Rine vsak se, že beže z bojišča.
V divjem begu mož čez moža pada,
Vojska naša trde jim naklada.
V vodo vrejo Allaha sinovi,
Vsi meneč, da jih otmó valovi.
Kolpa pa privrela v silnem toku
Na pomoč le lastnemu otroku:
Davno že je vragu zapretila,
Ko nedolžno kri, solzé nosila,
Da prišla bo dôba maščevanja
Turku vragu za hudobna djanja.
In zato se Kolpa zdaj upira,
Maščevalno Turku beg ovira.
Vsa peneča, močna in srdita,
Vsa od turške vojske je pokrita.
Vidi mesto srečno, stari Sisek,
Da otet je turških sil in stisek,
Kliče dvigajoč mirú zastavo:
Bogu hvalo, in junakom slavo!
Kjer Slovencev moč se v jedno stika,
Pade sila še tako velika.

Krški zmaj.

Kjer reke Krke desni vir
Pričenja svoj pozemski tir,
Visok se dviga sklad pečin,
Na njih pa kup je razvalin
Grad, ki je zdaj drobljad in prah,
Nekdaj je bil tlačanom strah;
Znan daleč bil je na okrog,
Ko vladal v njem je grof-trinog;
A še bolj trdega srcá
Kot grof pa bila je gospa.
Nenehoma je noč in dan
Pri delu vprežen bil tlačan.
V doline krške sredi tam
Stoji na gričku božji hram.
Tu sèm ubog tlačan hití,
Ko jarma malo se znebí;
In kar mu tlaka ran zadá,
Jih scelita svetnika dvá.

A danes Kozma in Damjan
Obhajata godovni dan;
In verno ljudstvo sèm hití
Na božjo pot od vseh strani;
Zaupno molijo, pojó,
V sprevedih v božji hram gredó.

A nad Krčáni korobač
Grajščinski suče priganjač.
Glej, malo niže od gradú
Je kup konopelj in lanú.
Tlačanje urno se vrté,
Možje sušé, teró žené . . .
In ko tlačan se tu solzí,
Se petje romarsko glasi;
Glasí milobno se pred grad,
Tlačanom vbogim slajša jad.
In čuje petje to gospá,
A njej ne oblaži srcá,
Ki rada bi, da bi tlačán
Krvav bil vedno in solzán.
Zato se silno razsrdí
In hlapcem svojim brž velí:
«Zgrabíte urno tolpo to
In sèm jih dajte, naj teró,
Ker sèm se mi napotijo,
Da delavce mi motijo!»

Uboge romarske žené
V naročjih dedeta držé;
Dojenčke hlapci jim vzmó,
In tje za grad jih odnesó,
In tam zapró jih v skalno klet,
A matere podijo tret.
In brž grajščinski priganjač
Nad njimi dvigne korobač.
In trlice ropóčejo,
A žene bridko jočejo . . .

Ugasnil že je beli dan,
Po noči gré domov tlačán;
Brhkó mu stopajo nogé,
Vesele, da so spet prosté.
Gospôda grajska vsa že spi,
Lahkotno spí in brez skrbí.
Za gradom tamkaj pa ječe
Uboge romarske žené.
Iz temnih ječ se čuje jok,
Oj jok nedolžnih jim otrok . . .
Oh, kdo odprl bo vrat tečaj
In dal dojenčke jim nazaj?
Povedati ni vsega moč,
Kar so prestale ono noč.
A grad ni videl njih solzá
In grad ni slišal njih prošnjá
In grad ne vé, kaj je gorjé,
Ki tare materno srcé.

Nekdo pa čul je mater jok
In čul otrok nedolžnih stok . . .
Večerni vetrič pripihlja,
Po drevju z listjem poigra,
Odnese vzdihe in solzé
Od grajskih ječ tje do cerkvé,
Kjer romarji pojó čujoč,
In kjer Gospod deli pomoč . . .
Glej, ko nastopi polnoči,
Za gradom noč se razsvetli;
Odpró se ječe na stežaj,
Iž njih prisije nov sijaj,
In materam — glej, vsa zlatá

Dojenčke dasta dva moža,
In matere bežé od tam,
Hité od grada v božji hram;
Hité v svetišče pred oltar,
Kjer je zdravnikov svetih par ...
In verno ljudstvo brž spozná,
Da to rešilna sta možá,
Da sveta Kozma in Damjan
Odprla ječ sta hod temán ...
Že leto zemlja se vrti,
In v gradu se otrok rodi;
Prelepo hčer Bog jima dá,
Vesel gospod je in gospa.
In še pripoveduje svet,
Da star petelin sedem let
Je znesel jajce tje za zid,
Prišla je kača je valit.
In izvali se jej črvič,
Črvič pa ta je zmaj mladič;
Zarije se v temoten kraj,
In iz črviča raste zmaj,
In raste urno, se redí,
V treh letih sedem glav dobí.
Ko leta tri še potekó,
Noge in krila mu vzrastó,
In ko še nekaj let miní
Rožen oklep život dobí,
In rep postane mu koščen,
In oster vzraste mu greben.
Gospod pa grajski in gospa
Mudita rada se doma,
In hčerko odgojujeta,

Rast njeno občudujeta.
Ko zjutraj solnce prisvetli,
Vodovje krško pozlati:
Kraljico vseh dolenjskih rek,
In Višnjegorko, topli Breg,
In Poltarice vir hladan,
In Lipovko, potók glasan:
Takrat pa hčerka v lino gre,
In mati spleta jej lase;
Obleče v krilo jo lepo,
Poljubi lica jej sladko;
In hčerka teče dol pod grad
Na pisan travnik cvetek brat.
In grajska hči ponavlja to,
Dokler poletje je gorko.

Dnes spet tlačanov mrgoli,
Grajščinski valpet bič vihti,
Gospa še vpije dol iz lin; —
Solzi se pa tlačán-trpin.
Grajščinska hči dvanajstih let
Po travniku pobira cvet:
Kaj mar ji glas je materin,
Kaj mar ji ubogi je trpin!
Cvetlic krasnih nabrala je,
A sama najbolj zala je.
In spet se vrača s cvetjem v grad,
Pa kar nastane piš odzad.
In predno se ozrè nazaj,
Pograbi jo pregrozni zmaj —
Objame sedem jo vratov,
Zleti ž njo zmaj v podzemski rov;

Odnese jo v brlog teman,
 Pred njim pa straži noč in dan.
 Pač slišali so klic na grad,
 In zmajsko videli zverjad;
 A zoper njo pomoči ni,
 Pošasti grad se ves boji;
 In črno se obleče vse,
 Izhod in vhod se v grad zaprè.
 Gospa pa hodi v lino sest,
 Od toge pušča jo zavest.
 In vsak dan na večerni hlad
 Priveje vetrič tje pred grad,
 Hladi lažno, ljubko pihljá,
 Gospej izvablja tok solzá.
 Zakaj ječiš gospa, zakaj?
 Čuj pred votlino hrope zmaj,
 In iz votline čuješ jok,
 Kot jok nedolžnih je otrok.
 To materi prinaša v grad
 Večerni dih, večerni hlad.
 Sto pisem pisat brž hití,
 Razpošlje ja na vse strani:
 Če kje na svetu je junak,
 Dovolj srčan, dovolj krepak,
 Ki zmaja bi pred jamo strl,
 Do deklice pa vhod odprl:
 Zlatá obeta sedem mér
 In v zakon dá mu zalo hčer.

Ko v drugič klije spet pomlad,
 Dospè junak pred krški grad,
 In vstavi se in govori

«Gospej, ki v lini se solzi:
 «Bogata kaži mi gospa,
 Kje je pripravljen kup zlatá?
 Potem brž zmaja streti čem,
 In ti ujeto hčer otmem!»
 «Junak, pozdravljen tisočkrat,
 Da si prišel mi zver končat;
 Le hiti brž in steri zver,
 Zlata dobiš, če rešiš hčer,
 Kar nese ti ga sedem konj,
 In še na vrh, le pridi ponj!»
 Gospa še v lini obsedi,
 Junak pa pred brlog hiti.
 V pečinah strmih je brlog,
 Pod njim pa je tolmun globok.
 Junak pred vhodom obstoji,
 In speči zmaj se prebudi;
 Zavije rep, ga v skalo vprè,
 In zarohni in krila vspnè,
 In sedem kvišku vspnè vratov,
 Srtini se greben njegov,
 In v dim in ogenj ves zavit
 V junaka vrže se srdit . . .
 Ječi junak, žvenkeče meč —
 A že po njem sledú ni več.
 Zverjad pa puha in rohni,
 Da skala in brlog bobni;
 In po dolini divji piš
 Buči in trga strehe s hiš.
 In grad pretresa groza — strah,
 Potegnejo čez vrata pah;
 V dvorani pa gospa sedi,

Solzi se bolj, še bolj ihtí.
Ko pride spet večerni hlad,
Priveje vetrič tje pred grad,
Prinese sèm do grajskih lin
Otožne glase od pečin:
Oj glase, ki jih zver rohni,
Oj stoke, ki jih stoče hči . . .

Ko trikrat mine noč in dan,
Pa pride drug junak močan;
Pred gradom krškim obstojí,
Gospej pa v lini to velí:
«Glej, v pismu tvojem to sem bral,
Da kdor bo zmajsko zver končal,
In kdor ti hčerko bo otel,
Bo kot nevesto jo objel;
Prišel sem daleč in želim
Poprej, ko grem in se borim
Na sliki zreti njen obraz,
Če záme je in zánjo jaz.»
Pokaže sliko mu gospa:
«Poglej, junak, obraz le-ta!
Le hiti brž, če si srčán
Dovolj krepak, dovolj močan,
Odvzemi mi bolest in jad,
Ki tre že drugo me pomlad;
In reši moje hiše čast,
Otmí mi hčer, pobij pošast;
In kadar bodeš hčer otel,
Nestvo bodeš jo objel;
Zlata dobiš, le pridi ponj,
Kar nese ti ga sedem konj!»

In vrl junak nad zmaja gré,
Junaško bje mu srcé . . .
Pa prebudi se zmaj iz sanj,
Povspne se kvišku, plane nanj;
Junak vihti, in žvižga meč,
Pa dim obviije ga goreč,
In vrže z repom zmaj ga v zrak,
Leti v tolmun globok junak. —
In spet razsaja divji zmaj,
Da stresa se sosedni kraj;
Po dolu pa vihar besni,
Da strah in groza je ljudi.

Spet v lini tretji dan gospá
Otira z lic si tok solzá,
In njeno materno srcé
Okuša v merah vseh gorjé,
Ker spet prinaša vetrič v grad
Rohnenje zmajsko, hčerin jad.

Večerno solnce gre v zaton,
Na gričku tam zapoje zvon,
Zvoni glasno, zvoni miló,
K molitvi vabi ljud ljubó.
In ljudstvo vré od vseh strani,
K molitvi v božji hram hiti.
A proti gradu od cerkvé
Menih v rujavi halji gré;
Mož star je že in sivolas,
Vrvica bela mu je pas;
Na strani molek mu visí,
V desnici meč jeklen drži;

V levici ima križec zlat,
In gre naravnost v krški grad.
Z odločnim glasom govori
Gospej, ki joče in ihti:
«Čemu pač tarnáš mi, gospá,
In točiš toliko solzá?
Ne veš-li, da solzé samé
Bolesti ti ne utešé,
Če jih ne spremlja vzdih gorák,
Ki gor se dviga nad oblak
Pred kralja večnega prestol,
Ki zná celiti vsako bol?
Čemu obetaš kup zlatá
Junaku, da pošast končá?
Čemu obetaš v zakon hčer,
Če zmagal kdo bi ljuto zver?
Glej, s tem neskušence slepiš,
Slepiš grdo in pogubiš:
Ker motiš se, gospa, močno,
Da hčer otelo bi zlató;
In da bi oni jo otel,
Ki bi za njen obraz se vnel.
Pod solncem ni se še rodil
Junak, ki zmaju kos bi bil.
Kdor gré nad zver zaupajoč
Na oster meč in svojo moč,
In ktereга pregoljufa
Prelepa hčér in kup zlata:
Tolmun dovolj globok je še,
Da lakomneže té požrè.
Jaz ti, gospa, pa to povém,
Naj ti to smem, naj ti ne smem:

Ko bo srcé dovolj mehko,
 Pa rešil hčer ti bo nekdo;
 In kadar spet molila boš,
 Takrat pa hčer dobila boš.
 Le če molitve klic goreč
 Se združita in oster meč,
 Le če zaupanje v Boga
 Človeka kot oklep obda:
 Tedaj lahko gre človek v boj,
 Naj je še tolik vražji roj;
 Tedaj je mož dovolj junak,
 Za vsak je boj dovolj krepak.
 Gospá! li čuješ...? Zvon zvoní,
 K molitvi vabi vkup ljudi.
 Čuj! v cerkvi molijo na glas,
 Da zmaja srečno strl bi jaz;
 Da zmaja strl bi, hčer otel,
 Da spet bi oče jo objel;
 Da mati, ti bi, kot poprej
 Lasé ji spletala odslej.
 Glej, kjer ubog tlačan klečí,
 In gradu prosi pomoči,
 Zakaj gospod bi in gospá
 Ne pokleknila tje na tla?
 Tam potožila svojih ran,
 Kjer Kozma zdravi in Damjan?

Gospej solzé se posušé,
 In vroča lica zarudé;
 In glej, kar često se zgodi — :
 Nesreča vero oživi.
 Gospod grajščinski in gospa

Hitita v božji hram oba :
Tam vržeta se pred oltar,
In molita, še kot nikdar ;
In ž njima moli verni rod ;
Molitev sliši to Gospod . . .
Čuj, kaj se stresa, kaj rohni
In kaj tolmun tako kipi ?
Kraljica pa dolenjskih rek
Zakaj ti pljuska ven čez breg ?
Meniški mož je dvignil meč —
Pošast je pala krvaveč ;
V tolmun vali se zmaj orjak —
V brlog hiti po hčer junak . . .
Ko vrnejo se iz cerkve,
Oteto grajski hčer dobé . . .
Okušal radost ves je dol
In zabil je tlačansko bol.
In ko menih se poslovi,
Ostró še gradu zapreti,
Da naj ubogi mu Krčan
Ne bo več sužnik in tlačan ;
Ljudi naj prosta vabi pot
Nebeških prosit si dobrot.

